

CONTRA
SCOALEI BARNUȚIU

DE
TITU MAIORESCU.

IASSI.
EDIȚIUNEA ȘI IMPRIMERIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.
1868.

A revoltă spiritele contra Principe-lui străinu, a provocă la persecutarea Evreilor, a nimici siguranța proprietății fonciare prin alusiuni nepotrivite la „resboiul sfântu“ alu agrului publicu romanu — aceasta este tendința practică a unui nou sistemu de dreptu publicu alu Romănilor, publicatu din manuscriptele reposatului Simeon Barnuțiu și susținutu de scolarii sei ca unu fundamentu de regenerare alu Romăniei.

La aparițiunea unei asemenea cărți și la încercarea de punere în practică a ideilor ei, o datorie de cetățeanu mai ăntăi, și apoi datoria cătră ade-vărul științificu ne-a obligatu a cercetă cuprinsul și valoarea ei și a critică erorile principale, ce amu creșutu a le afla.

Această critică a apărutu în „Convorbirile Literare“ din Iași (Nr. 20, 21, 23 și 24; anul I). Ȃnsă terēmul de influință, la care aspiră sistemul lui Barnuțiu, trece peste sfera curat literară și științifică; pentru a-lu putē urmări în această depărtare, și critica noastră a trebuitu să ese din coloanele unei pacinice reviste și să se reproducă sub forma de broșură polemică.

Citațiuni numeroase din cartea critică, alăturate în paginile următoare

pe lângă observările noastre, punu pe
lectori în stare a-și forma o opinie
imparțială și a distinge adevărul și eroa-
rea în această luptă de idei.

Iassi, 11 Februarie 1868.

Titu Maiorescu.

Introducere.

Sub titula *Dereptulu publicu alu Romaniloru, de Simeone Barnutiu* *) apărù in anul 1867 o carte publicată prin îngrijirea scolariloru răposatului profesoru, care cuprinde prelecțiunile ținute asupra acelu objectu de Simeon Barnuțiu la Universitatea Iassi, de la 1855 până la 1863.

Cu dreptu cuventu s'a inceputu publicarea proiectată a tuturor operilor lui Barnuțiu cu

*) Unu vol. in 8° de 472 pag. și XXXVI prefaț. și biogr. Iassi. 1867.

volumul de față: în elu găsimu sistemul său politicu în întregimea sa și avem, cum se țice, evangelia scoalei.

Căci lectorilor trebuie să le spunemu, că Barnuțiu a fundatu o adevărată școală de principii în politica română.

Dacă n'am fi știut-o de mai înainte, amu află-o de la proprii sei școlari, care țin în notița biografică din capul volumului (pag. XXV):

„Barnutiu în foarte scurtu timp și forma școl'a sa de în care esira mai mulți tineri luminați, cu cunoștințe solide și întinse, care astăzi facu onore etc.“

Cine a vădutu, cu oare-care surprindere, reșărindu în Constituanta României doctrinari ca DD. Lateșu și Tacu, cine a auzitu teoriile emise din când în când de DD. Gheorghiu și Suci, cine a aflatu despre direcțiunea politică a Primăriei de Iasi, condusă sufletesce de acești domni: să știe, că izvorul acestor emanațiuni originale în politica română a fostu Barnuțiu și că doctrina acestei școli se află

intrupată în opul despre „dreptul publicu alu Românilor.“

Este dar pe de o parte interesul științificu alu materiei, ear pe de alta influința practică, ce școala lui Barnuțiu începe a avè în politica română, ce ne îndeamnă a analiză scrierea de față și a prezenta publicului cetitoru câteva observări critice asupra ei.

I

Ideile scoalei Barnuțiu.

Care este idea fundamentală în scrierea lui Barnuțiu? La această întrebare răspunde elu însuși în primele cuvinte ale opului seu:

„Dereptulu Româniloru e dreptulu Romanu; de aceea e și neapăratu a’lu desvolta neconținut în conformitate cu principiile cele naturali și eterne de dreptu, pre care le au stabilitu și le au probatu poporulu romanu; asemenea desvoltare cere însăși esistenți’a națiunii Române, căci dreptulu națiunilor viue nu se nasce casualmente, nece nu se împrumută de la străini, ci se nasce dein indigențiile lor interne ca și limba; deci precumu ar fi nenaturale, neratiu-

nale si nenatiunale a'si corumpe limba prein limbe straine, asia e si cu dreptulu. "

Aşa dar: dreptul Românilor e dreptul Romanu! Totu ce, din sec. al 2-lea după Chr. până in sec. al 19-lea s'a introdusu afară din acestu dreptu romanu, toată desvoltarea de 17 secole, intru cât este contrară dreptului romanu, este pernicioasă, şi tendinţa noastră politică trebuie să fie: a ne reintoarce intocmai la starea romană, de la care amu pornitu, fiindcă ea este cea mai perfectă şi singura potrivită cu naţiunea română!

Acesta este principiul ideilor lui Barnuţiu. Inainte de a-i cercetă soliditatea demonstraţiunii şi modul pertractării, vomu arată consecinţele la care ajunge Barnuţiu şi scoala lui pentru a dobândi astfel o idee despre însemnătatea practică a teoriei ce ne ocupă.

Prima consecinţă a scoalei Barnuţiu: Religiunea creştină este periculoasă şi trebuie înlocuită

prin cultul păgănu al Romanilor, potrivitu naturei române.

D. Barnuțiu erà unu omu prudentu. O consecință așa de frapantă să nu ne asceptămu dar o vedè exprimată cu francheța limpede, cu care o espunemu noi aci; ănsă totuși o aflămu, jumătate invălită și jumătate desvălită, in atâtea locuri, încât nu mai poate încăpè indoială, că așa se resumă credința reposatului profesor.

Primul pasagiu ce-lu întâlnimu in această privință, este in §. 44 (pag. 55), unu paragrafu scrisu cu multă căldură și cu oare care frumuseță de stilu. Acolo se ȃice:

„Costantinu M. au batutu pe Goti si au recuperatu Daci'a; dar nu pentru folosulu Romaniloru, ci pentru ca se intrecă pre Tratanu; elu inca au făcutu podu preste Dunare ca Traianu, dar preste podulu lui n'au trecutu nece legiunile nece Romanii lui Traianu, ci au trecutu legiunile de speculatori, caror'a s'a fostu datu in posesiune sufletele Romaniloru si nationalitatea loru dupa introducerea noiei religiuni dominatorie.“

Cine suntu *speculatorii sufletelor romănesci*,

introduși de Constantin celu Mare? Paragrafurile 47 și 48 ne răspund:

„Aci e locul că se espunemu schimbările ce s'au facutu in Constitatiunea romana mai alesu in-
cependu de la Constantinu M. fora de a caror'a
cunoscenti'a n'amu pote se apretiamu marimea
periculiloru cu care au avutu a se lupta natiu-
nalitatea romana“ (pag. 57, 58.)

Paragraful următoru enumeră ca celu d'in-
tăiu din aceste „pericule“:

„Constantinu M. au redicatu religiunea creștina
la gradu de religiune dominatoria, la 313 au
datu creștinilor libertate de cultu, basereceloru
creștine diferite privilegie, dein contra sacrifi-
ciele etnice romane le au proibitu; prein aceste
mesure nou'a religiune au cestigatu preponde-
rentia, cea vechia au scadiutu, si dupa ce Teo-
dosiu I au inchisu tote templele romane si dupa
ce le au confiscatu averile, apoi au si cadiutu,
numai poporul au mai conserbatu unele dein
instituțiunile ei.“

La No. 2 alu aceluiași § se ȳice:

„La 330 d. C. Constantinu au mutatu scaunulu
gubernului de la Rom'a la Bisantiu — alta plaga
asupra elementului romanu.“

Va se ȳică *plaga*, adecă nevoia, nefericirea și lovitura d'intăia a fostu religiunea crestină!

Amu ȳisu, că D. Barnuȳiu era unu omu prudentu. Aceasta o dovedesce nota la pag. 58. Pentru a nu intră cu toată lămurirea in atacul religiunii crestine, D-sa invălesce lucrul și-și dă aerul de a trece pe alătura:

„Gibbone in diferite locuri atribuesce caderea imperiului religiunii crestine; Mamiani'lu combat. Noi avendu de scopu si de problema continuitatea dreptului Romanu si dupa introducerea religiunei crestine, nu intramu in atari discusiuni, ci ne tienemu de scopulu si problem'a nostra ceea ce amu si facutu.“

Se înȳelege că nu intră in discusiune! Pentru D-sa cestiunea este decisă fără mai multă discusiune: crestinismul este pentru Romăni unu „periculu mare“ și o „plaga“!

In §. 58, unde este vorba de tenacitatea Romănilor, se ȳice:

„Adeveratu ca fiindu Românii in comerciul cu alte genti au intratu in viet'i'a loru diferite institutiuni si apucature straine, ... pentru esemplu: de la Iudei si Greci au lătu confesiunea

religiunaria si idee contraria vietiei romane; etc. In contra acestor institutiuni sia pucature straine Românii s'au luptatu necontenitu... Natiunea le uresce si le considera cente de ani totu ca straine si ca pre nesce sorgenti ale nefericirei ei... Hebraismulu si grecismulu au datu si voru da de resistentia in tenacitatea romana. Numele dileloru si ale luneloru, serbatoriелoru anticei Italie, pre care le tienu si astadi Românii cu stremosiesca pietate, limba nostra si celalalte ale vietiei nostre române areta continuitatea acesteia, areta legatura ei cu trecutul celu romanu alu natiunii nostre de care nu voesce a se desparti nece unu Român, areta totu deauna data si basile cele adeverate, pre carile au se'si asiedie in venitoriu fiii României regenerarea natiunale."

In fine 'modul mai energicu cu care se esprimă partea a doua, ne ridică or ce indoială:

„S'au intemeliatu, s'au consolidatu si s'au latitu jureprudenti'a politic'a si concordî'a natiunale, pentruca stramosii nostri atunci nu dediau temple unoru jidovi si greci necunoscuti, ci dediau virtutii, concordiei si legiloru natiunali (pag. 190). Anse astadi spre nefortuniulu Româniloru au adoptatu ebraismulu si grecis-

mulu eclesiasticu si Sclavinii...Adevaratu că Românii s'au batutu in contra Greciloru bizantini, ei s'au fostu si emancipatu de suptu dominatiunea lor, dar cugetarea si ratiunea romana nu s'au emancipatu necaliurea, ea au ramas aserbita grecismului si judaismului; acesta serbitute spiretuale s'au facutu elementulu predominatoriu in vietii'a Româniloru de la Constantinu M. până in diu'a de astadi, era elementulu loru celu originariu italicu de atunci e subjugatu si numai toleratu ca vechile saturnalia, floralia, rusalia si palilia italice. Pre acestu gradn umilitu l'au sentitu Costinescii, Neculce si pucini Români ca ei, l'au sentitu si mai de multu Mirce si Vladu si Stefanu M, candu au facutu legatura cu Turcii si candu au datu consiliu Româniloru ca se nu se unesca cu principii crestini (pag. 192, 193).“

Acum sperămu, că idea Scoalei Barnuțiu s'a prezentatu lectorilor destul de lămurit din chiar opul lui.

După scoala lui Barnuțiu religiunea creștină e unu pericolu și o plagă, pe care trebuie să o urească națiunea; preoții creștini sunt speculanți ai sufletelor, sfinții Petru și Pavelu, Ionu Gură de Auru etc., sunt nisce jidovi și

greci necunoscuți, cărora n'ar fi trebuit să le facem biserici, și tendința noastră trebuie să fie de a ne scapa de acestu jugu al servituții sufletesci.

Pe noi nu ne inspăimântă această consecință a principiului lui Barnuțiu: consecința logică și francă este unu dreptu al ori cării investigațiuni științifice, și noi amu fi cei din urmă a-i nega acestu dreptu. *Damus petimusque vicissim.* Ănsă este bine să se scie și să se spună asemenea lucruri; omul de știință trebuie să aibă curagiul opiniunilor sale, și neplăcutu ne-a fostu în cartea D-lui Barnuțiu numai artificiuul prea prudentu de a-și înveli opiniunea și de a o aruncă în treacăt pe ici pe colo.

Dacă ănsă de la cartea lui Barnuțiu trecem la modul practicu, după care își îndreptează scolarii sei conduita politică, trebuie să constatăm o mare indulgență în privința acelei consecințe. În momente politice, la alegeri, la cestiunile de mică administrațiune ale Primăriei de Iassi, etc. vedem pe scolarii lui Barnuțiu dându-și mâna cu preoții creștini și

lucrându împreună cu aceștia. Cine ar fi cre-
dutu, că partiḃanii doctrinari ai păgânismului
romanu să se unească vre odată cu „specu-
lanṃii sufletelor“, care se inchinu la „jidovi
și greci necunoscuṃi“ !

Ănsē preoṃii romăni ar face bine să se găn-
dească mai de aproape la acea consecinṃă a
cărṃii lui Barnuṃiu și să scie că din același
principiu, din care Barnuṃiu voiă să gonească
pe jidovi afară din Romănia (lucru plăcutu
la mulṃi preoṃi), din același principiu Barnu-
ṃiu vrea să gonească și religiunea creșṃină afară
din Romănia, fiindcă, după opiniunea D-sale,
este religiune greco-jidovească, nepotrivită cu
Romăni.

**A doua consecinṃă a școalei Bar-
nuṃiu: împărṃirea proprietăṃii fon-
clare de astăḃi nu este dreaptă.
Romănii au dreptu de a luă pro-
prietarilor cea mai mare parte din
stăpănirile lor actuale, pentru a
le împărṃi in modu egalu intre**

**toți Români, și de aici înainte să
fie opritu fie-cărui individ de a
posede o mai mare avere fonciară,
decât ceilalți din comună.**

Și această idee este prea estraordinară și
prea revoluționară (fără a cercetă încă, dacă
in sensu bunu sau in sensu rău), pentru ca
prudentul D. Barnuțiu să o fi espusu in toată
nuditatea ei. D-sa a învălit'o mai ăntăi in-
tr'unu vėlu strămoșescu: primul pasagiu, in
care o întâlnimu, este scrisu latinesce. Eată
ce spune D. Barnuțiu (pag. 125):

„Vomu recunoasce, cumca divisiunea teritoriului
romănu de astadi nu respunde nece scopurilor
nece dreptului natiunii române, vomu recunoasce:
totu de una data si dreptulu ei de a postul'a
ut locus publicus (civitatum, municipiorum, oc-
loniarum, oppidorum, victorum, pagorum) occu-
patus a privatis, per curatores locorum publi-
corum judecandorum ex decreto Senatus, populi
plebisque Trajanensis ex privato in publicum
restituatur, ac postea lege et aequo jure assig-
netur ac dividatur.“

Noi nevėdėndu nici o cauză binecuvėntată,

pentru care să lăsăm această opinie interesantă manifestată numai în limba strămoșilor și a învățaților, ne cerem voie a o traduce în limba poporului de astăzi. Pe românesce țice dar D. Barnuțiu: „că națiunea noastră are dreptul a cere, ca totu ce a fostu odinioară locu publicu, al comunităților, municipielor, coloniilor, orașelor, satelor, comunelor (cu alte cuvinte: întreaga țară), ănsă acum se află trecutu în posesiune privată, să fie luatu din posesiunea privată și restituitu comunității primitive prin curatorii pentru judecarea locurilor publice, imputerniciți prin unu decretu alu Senatului, poporului și alu plebei Trajanense, și după aceea, să se împartă și să se dea (indivișilor) după lege și dreptu ecitabilu.

D. Barnuțiu ne spune, că:

„Româniloru adusi in Dacia de Traianu si de alti imperatori s'au datu si s'au asemnatu pamentu si case ca proprietate (pag. 120), si ca prin urmare Românii au dreptu a postula nu numai revisiunea codicilor ci si a instituțiuniloru cei'au lipsitu de mosia parentesca (pag. 131).“

„Ce e de facutn, (se intreabă apoi D. Barunțin la § 91), spre a face erasi pe toti Românii proprietari liberi atatn de pamentn catn si de alta proprietate nemobile si mobile si spre a le asecura proprietatea pre venitorn? Mai antanin proprietatea ce se afla in serbitntea Românilorn —un se poate elibera decatu impartindn si asemnandn cele done dein trei parti cu rescumperare. Unde n'ar ajunge locn dein cele 2 parti, acolo statuln se cumpere locn pentru cei lipsiti de proprietate, etc.—Dupa ce, (continuă § 92), se vorn face proprietari liberi toti Românii si toate comunele Române esistenti'a si maiestatea natiunale cere, că statuln Român se le asecură proprietatea si libertatea.“

Pentru acestu scopu ne arată § 93 intre altele, că să se oprească chiar vinderea moșiei private la locuitori din alte comune, ear in aceeași comună să se oprească grămădirea de moșii in aceeași mână, să se oprească apoi imposesuirea și fiecare să-și cultiveze singuru pământul, *si Românii se se tienia si in acestu punctu de sistema strabunilor Romani, carii n'aveau aplecare pentru imposesiunare cumu dice Columella etc. (pag. 138).*

După cum se vede, scoala Barnuțiu tinde în acestu modu a intra din dreptul publicu în dreptul privatu și a anulă validitatea proprietăților bazate pe contracte private sau pe posesiuni de faptu poate seculare, dacă aceste proprietăți paru „națiunii“ prea mari.

Ar fi interesantu a sci, în ce modu practicū își inchipuesce scoala Barnuțiu, că se va pute opera aceasta transformare radicală a posesiunilor teritoriale. Din nenorocire tocmai în acestu punctu importantu opul de față este mutu. Barnuțiu aruncă cestiunea earăși într'o notă lăaturalnică la pag. 135, în care ne spune, că *nu e lucru mai greu decatu a regula proprietatea*, și adauge: *noi nu putem intra în amenunțele acestei întrebări dificili, lasamu statului Român (?!) se determine catu pamentu se se asemne fiacarei comuni Române și fiacarui Român.*

A treia consecință a școalei Barnuțiu: Principele străinu este așa de periculosu și de contraru sta-

**tului Român, încât votul datu
contra lui de unu singuru Român
este de ajunsu pentru a'lu declara
nuluși naționalmente imposibilu.**

Unu singuru votu datu contra Principelui străinu ăi anulează existența juridică, chiar de s'ar fi declarat unanimitatea poporului minus unul pentru elu! Plini de această doctrină DD. Lateșu și Tacu au votatu in Constituantă contra Principelui străinu, deși se vedeau intr'o minoritate de dispărutu, și—cine scie? poate astăzi încă D. Lateșu sau Tacu sau Gheorghiu (căci unul numai este de trebuință după teoria Barnuțiu) suntu mândri in convingerea, că poartă ascunsă in inima D-lor nulitatea juridică a Principelui României Carol de Hohenzollern.

Pasagele relative la toată această cestiune sunt numeroase in opul D-lui Barnuțiu, mai alesu de la pag. 155—180. Celu mai lămuritu este ănsă la pag. 105.

„In puterea dreptului fiacarui Român de a respinge fia-ce dominatiune, afora de dominatiunea

legiloru natiunali si afora de ascultarea de magistratii natiunali, votul vruu Român e de agiunsu in contra veri carui domnu strainu, adeca de alu declara natiunalmente neposibile si nulu.“

Apoi la pag. 255:

„Cumca Românii nu potu se aiba decatu Domni Romani alesi din sinul lor daca voescu a fi si a vietui ca natiune libera, acesta tесе atatu e de naturale si evidente, in catu e absolutu cu nepotentia a sustiene si a apara antitesea contradiptoria fora de a revolta despre una parte sentimentul fiacarui Român si fora de a redica despre alta parte legele cugetarii si derepturile naturali.

„Adeca dereptulu Româniloru de a fi gubernati de Domnu Român, e unu dereptu naturale alu loru ca si dereptulu de a fi si de a vietui ca natiune, cu atatu mai multu, că dereptulu loru de a fi guberuati de Domnu Român nece nu e unu dereptu destinsu de dereptul vietiei natiunali, ci e numai una manifestatiune a acestuiasi, preiu carea natiunea areta, ca traesce ca natiune libera, nesupusa si suverana, precumu ar fi dein contra si domnulu strainu aseminea numai una manifestatiune si unu argumentu, ca

Românii sunt supusi dominațiunii straine, si cumca ei nu mai traescu ca natiune libera si suverana.“

„Deci fiindu acestu dreptu, ca naturale, unu dreptu cerutu de sene ca veri care asioma juridica, de aceea elu nece nu are opu de demonstratiune, si noi inca nu voimu aci a demonstrá cumca Romanii au dreptul de a'si alege Domnu Romanu, ci voimu se aretamu numai atatu, ca e cu nepotentia juridica ca ei se'si puna sau se le impuna Domnu strainu.“

La paginile 158—159.

„Dreptulu nostru la XII tabule dice: *adversus hostem aeterna auctoritas*, unde *hostis* insemna strainu precum esplica *Cicerone* (de off. I. XII.); „*hostis* enim apud majores nostros is dicebatur quem nunc *peregrinum* dicimus, indicant XII tabulae: ut status dies cum *hoste*; itemque: *adversus hostem aeterna auctoritas*;“ deci sensulu legii e, ca Românulu are autoritate séu, precumu o tradnee D. *Ortolan*, *garantia* eterna in contra strainului, ca adcea strainulu nu pote câstiga nece una data posesiunea unui lucru, carele erá alu unui cetatianu Romanu; de unde potemu conchide, cumuca atatu mai pucinu pote strainulu se câstige totu teritoriulu Româniloru cu Români cu totu foră de a se violá atatu majes-

tatea poporului Român cu dreptul fiecărui Român, care în acestu caz ar avea autoritate eternă în contra celui străin: *adversus hostem aeterna auctoritas!*“

„Fiindu asiadara dominațiunea străina contraria atatu dreptului privat cu și celui publicu, internu și esternu: e evidente și *nepotentia juridica* de a pune său de a impune Românilor Domnu străinu.“

Apoi la pag. 157.

„Nece unu Român, nece una adunare și nece universitatea tuturor Românilor însăși nu are dreptu că se de tier'a la domnu străinu.“

În fine la pag. 100.

„Inteligenția română din țările Române aru înceta de a fi română când aru introduce domnu străinu.“

Așa de departe merge combaterea Prințului străinu, încât D. Barnuțiu, care (la pag. 102) între drepturile naturali ale fiecărui Român pune acela *de a cugeta, de a vorbi, de a scrie liberu*, îi neagă această libertate în privința Principelui străinu, zicându că *n'ar mai fi libertate când aru lucra pentru domnu străinu*.

Despre valoarea argumentelor D-sale vomu vorbi in partea a doua a acestei critice.

A patra consecință a școalei Barnuțiu. Guvernul constituționalu nu se potrivește pentru Români; lor le trebuie republică cu magistrați eșiți din alegeri.

Sinceritatea esecpțională, cu care această idee a D-lui Barnuțiu este respândită in toată cartea D-sale, face onoare libertății, ce domnesc in Statul nostru și care a îngăduițu și îngăduesce, ca pe catedră și in cărți să se lățească idei, a căror tendință este surparea forme de statu, sub care trăimu.

Estragemu din cartea D-lui Barnuțiu câteva citațiuni relative la acestu puntu :

„Form'a republicana e cea mai buna pentru Romani, pentruca e cea mai acomodata dupa natur'a loru si a umanitatii.“ (pag. 144.)

„Domnii Româniloru au fostu si s'ar cadé se fia ceea ce au fostu Consulii séu pretorii la Romani, judecătorii in tempu de pace si impera-

tori s'en duci în timpu de belu." (pag. 147.)
 Românii an uritu totu de un'a ide'a ereditatii."
 (pag. 171.)

„Tote comunitatele Românilor de astadi sunt
 inca libere si republicane, fiindu ca'si alegu ele
 insesi pe magistratii lorn." (pag. 183.)

„Elementulu republicanu respinge dominatiunea
 ereditaria; unde se afla, acolo impune politicu-
 lni datoria a o ridica; acést'a e datori'a si a fia-
 cerni Românu." (pag. 83.)

**A cincea consecință a școalei Bar-
 nuțiu. Străinii nu potu să dobân-
 dească proprietate fonciară în Ro-
 mânia, din contră Românii au
 dreptu să-idee afară, dacă își credu
 interesele impedeate prin ei.**

Eacă vr'o câteva pasage, in care D. Bar-
 nuțiu esprime această convingere a D-sale:

„Nece potestatea constitutiva nece cele consti-
 tute, cu atat mai puciu privatii potu se dee
 locu strainilorn pe pamentulu Românu, pana
 când se afla vre unu Românu, care are opu de
 același si vointia de a se asiedia pre d'insul."
 (pag. 102.)

„Adunările și magistratii Românilor nu pot să facă atare păte cu străinii care le aru împedcă interesii agricoli, industriali, comerciali s. a.” (pag. 171.)

„Națiunea româna pote reduce numernl străinilor ca să nu fie condamnați Românii a ține toate Săbetele și sărbătorile jidovesci, și a’și cumpăra îmbrăcămîntul, până și pâinea de toate dăile de la jidovi, nemți și de la alte adunături.” (pag. 106).

„Să se iee comerțul și industri’a de în mânăle străinilor și să se restituiescă Românilor și înainte de toate comerțul lucrurilor de primă necesitate (vînturile, pănuri’a și cele pentru îmbrăcămînt) și locuința, ca-și nu se unesc cu demnitatea națiunii Române și e o violare a dreptului personalității ei că se’i ocupe străinii urile și tergoarele și Românii să fie chirigii jidovesci, nemțesci, bulgăresci, lipovinesci. &.

(Pag. 140, 141).

Ne mărginim în arătarea acestor cinci consecințe mai însemnate ale opului D-lui Barnuțiu. Ele sunt de ajuns pentru a da lectorului o idee despre tendințele acestei aparațiuni nouă pe câmpul politicii române.

Ănse și aci suntemu datori a constată in privința conduitei practice a școalei Barnuțiu in Iassi atâtea imblândiri la teoria espusă, încât infidelitatea comodă și modernă a școlarilor ne poate iutrucătva liniscî in privința eroismului anticu in sistemul magistrului. Căci pe unul din acesti partiđani ai persecuțiunii străinilor și prin urmare a uciderii concurenței mercantile ilu vedemu ocupăndu —catedra de economie politică la Universitate; pe altu partiđanu alu republicei romane și adversarn doctrinaru alu constituționalismului „*nemțescu și galofrancu*“ ilu vedemu profesăndu la aceeași Universitate — dreptul constituționalu și administrativu; și pe toți partiđanii impreună, pe acesti inimici jurați ai Prințului străinu, pe doctrinariii, cari susținu nulitatea juridică a Domnitorului Carol de Hohenzollern, ii vedemu formăndu astăđi in Iassi — partida guvernamentală a aceluiași Domnitoru.

Și apoi se mai plănge D. Barnuțiu (pag. 58) de *stratagema bizantină*, care la părere face una, dar in *faptu alta*?

II

Valoarea demonstrațiilor.

În partea precedentă amu arătat prin citațiuni din opul D-lui Barnuțiu, că D-sa combate monarchia constituțională, vrea să introducă republica Română, să depărteze Prințul străinu și toți străinii, vrea să schimbe și religiunea creștină și să împărțească proprietatea între toți cetățenii.

Această revoluțiune radicală a Statului Român — pe ce argumente o razimă D. Barnuțiu? și cu această întrebare intrămu în partea a doua a criticei de față și ne propu-

nemu a cercetă valoarea demonstraţiunilor din opul ce ne ocupă.

Argumentaţiunea D-lui Barnuţiu in această privinţă nu se bazează atât pe teorii asupra dreptului şi a statului, cât mai mult pe unu faptu pozitivu, ce D-sa ilu susţine, şi acesta este: că așa a fostu in dreptul romanu.

Prin acestu modu de argumentare opul D-lui Barnuţiu se scutesce de mai intinse demonstraţiuni filosofico-politice asupra valorii absolute a ideilor ce le susţine, şi anume a celor cinci consecinţe practice, ce le-amu relevatu in partea I a criticei de faţă; ci in locu de asemenea idei mai mult sau mai puţin hipotetice, D-sa dă scolarilor sei unu tărëmu in aparinţă facticu, dreptul romanu, şi ȑice: precum fiecare poporu are limba sa proprie, așa trebuie să aibă şi dreptul seu propriu (pag. 1), şi noi care avemu o limbă romană, trebuie să avemu şi dreptul romanu, ca celu mai potrivit naturei noastre. Să ne punemu dar mai ăntăi pe acestu tărëmu, şi să vedemu dacă admiţendu-lu ca justu, conclusiunile D-lui Barnuţiu sunt justificate.

Dereptul Romănilor e dar dreptul Romanu!

Aci se nasce îndată întrebarea principală: care dreptu romanu? dreptul romanu din care epocă și pe ce treaptă a dezvoltării lui?

Să nu uităm că este vorba de dreptul publicu, și nu de dreptul privatu. În dreptul privatu se poate dice, că de la cele XII table până la espunerea sistematică și casuistică din Institute și Pandecte, jurisprudența romană a fostu unu șiru neintreruptu de dezvoltare a acelorași principii de dreptu, și că prin urmare ea presintă o unitate sistematică, întinsă numai peste distanțele timpului. Dar în dreptul publicu împrejurările sunt cu totul altfeliu; aci nu se poate vorbi simplu de dreptu Romanu, fiindcă aceste cuvinte nu au nici o precisiune și nici unu sensu hotăritu.

Pentru a esplică mai bine și dintr'o perspectivă mai apropiată, ce voimu să dicemu cu această observațiune, să schimbăm pentru unu momentu hipotesa, și să ne închipuim, că în acestu anu 1868 imperiul francesu se dărămă și că Francia devine supusă unei dominațiuni străine, sub a cărei jugu

ăi dispăre dreptul și limba ei proprie și ăi
 rămăne numai o literatură moartă. Să ad-
 mitemu ănsă, că una din coloniile esterne,
 d. e. Algerul, de și atinsă de această cata-
 strofă pentru cățva timpu, își păstrează to-
 tuși naționalitatea francesă și, trecěndu prin
 multe vicisitudini, ajunge infine după vr'o
 1000 de ani la consciința vechei legături
 naționale și voesce a re'nviè in sine toate
 formele de existență aflate in antica și glo-
 rioasa sa metropolă. Dacă atunci, pe la a.
 3000 d. Ch., ar veni unu profesor de la Uni-
 versitatea acelu Alg ru și ar ăice studenți-
 lor sei: dreptul Algericu e dreptul francesu,
 ce înțelesu ar putè avè aceasta pertru con-
 timpurani? Când ar fi vorba de dreptul pri-
 vatu, atunci oamenii culți din acea viitorime
 s'aru putè acordà de a înțelege numai Codi-
 cele Napoleon, fiindcă in elu s'a terminatu
 ca intr'o culme finală desvoltarea juridică a
 Francesilor, compusă parte din dreptul con-
 suetudinalu, parte din dreptul Romanu. Dar
 când ar fi vorba prin acele cuvinte de dreptu
 publicu sau politicu, atunci invěțătorul de la

Algeru ar fi profesatu fără indoială o frasă lipsită de înțelesu precisu. Căci peste Franța au trecut în cei din urmă 80 ani toate formele de statu: la 1788 monarhie absolută, la 1793 republică moderată, în acelașu anu democrație absolută și teroristică, la 1795 constituțiune cu două camere și guvernul directorial, la 1799 constituțiune consulară, la 1804 imperiu absolutistic, la 1814 monarhie absolută cu aparența de constituționalism, la 1830 monarhie constituțională, la 1848 republică, de la 1852—1867 absolutismu cu ilusiuni liberale. Care din aceste forme de statu s'ar pute înțelege peste 1000 de ani, când amu vorbi atunci de „dreptul publicu“ al Francesilor fără a preciza epoca? Toate sau nici una, și în amândouă cazurile cuvântul ar fi egalmente gol de înțelesu, și acelu profesor din Algeru nu ar pute prin elu decât a introduce obscuritatea în capul studenților sei.

Aceiași obscuritate există în cartea D-lui Barnuțiu. Romanii au trecut prin atâtea forme de statu osebite unele de altele și care

nu prezintă nici o unitate coesistentă de sistem, încât cuvintele „dreptul publicu Romanu“ fără precisarea epocii, sunt cuvinte deșerte. La 509 a. Ch. se restornează monarhia și se introduce o republică aristocratică, cu consuli luați numai dintre patrici. La 494 se introduc Tribunii Plebei, la 366 participarea definitivă a Plebeilor la Consulat. Activitatea legislativă care la început se mărginește numai în *Comitiile curiate*, trece și asupra *Comitiilor centuriate* și în parte și a *Comitiilor tribute*. De la rugămintele lui Publius Philo (338 a. Ch.) și mai ales de la *lex Hortensia* (286 a. Ch.) *ut eo jure, quod plebs statuisset, omnes tenerentur*, începe epoca democratică a republicii romane: nu numai poporul întreg, ci în Comiții, ci și Plebea în parte câștigă puterea legislativă, plebiscitele devin legi. Războiul cu Tarentu și războaiele punce detragu atențiunea poporului de la dezvoltarea dreptului politic. La 146 se dăruie în fine Cartago, la 133 Numanția, și deia în același an reîncepe mișcarea politică internă, desceptată acum de Gracchi

133—121. Tendința Gracchilor este de a introduce egalitatea *socială* prin împărțirea proprietăților fonciare la toți; însă încercările lor rămănu vane, amândoi peru ucișu in revoltă publică. In această luptă democrația se ruinează; incepe resboiul civilu intre Marius și Sulla, Sulla devine dictatoru (82), legile Corneliu schimbă constituțiunea, reiau puterea din mânele Plebeilor și o dau Senatului. De aci incolo tendința monarchică este tot mai pronunțată. Cesar primesce întreaga putere pentru sine și pentru descendenții sei masculini, Augustus și Tiberius sunt dea dreptul împărați, însă cu o umbră de aparință republicană, succesorii lor rămănu împărați absoluți.

Repețimu acum întrebarea, a cării legitimitate am dovedit'o in espunerea precedentă: care este dreptul publicu romanu, pe care scoala Barnuțiu ar voi să-lu introducă la Români, fiindcă istoria Romană cuprinde aproape toate formele dreptului publicu? La această întrebare însă opul D-lui Barnuțiu nu răspunde; D-sa vorbesce de dreptul publicu

al Romanilor pare că s'ar înțelege de la sine, care este, și astfel se introduce o confusiune așa de radicală în întregul opus, încât meritul lui dispare în ultimul momentu.

Să fie oare confusiunea opului o consecință involuntară și necesară a confusiunii autorului? sau, esplicare mult mai defavorabilă, să fi avutu autorul consciință de acea lacună a cărții și totuși să o fi lăsată să subsiste? Nu îndrăznim a resolvî dilemma, dar trebuie să arătăm consecințele ei în opul D-lui Barnuțiu, fiindcă acea confusiune anulează ori ce valoare științifică a lui în proporțiune dreaptă cu comoditatea, cu care D. Barnuțiu o exploatează.

Căci artificiul, care de acum înainte îl vedem transpirându în toată lucrarea repozitului profesorului, consistă tocmai în a se folosi de acea confusiune la ficsarea dreptului publicu romanu, spre a găsi argumente în legile romane pentru fiecare din opiniunile D-sale. Ambiguitatea fiindu astfel pusă în fundamentu, sarcina D-lui Barnuțiu în edificarea mai departe a sistemului seu, devine ușoară.

Dacă, după cum amu vădutu, dreptul romanu cuprinde in diferitele sale fase istorice mai toate formele de statu, se înțelege *a priori*, că se vor găsi in dēnsul argumente, care să sprijinească mai toate opiniunile in dreptul publicu. Ȃnsē unu *sistemu unitaru* alu acestor opiniuni isolate nu este pentru aceasta Ȃncă unu *sistemu*, care ar fi existatu vre o dată in acelașu timpu la Romani.

Prin urmare admițēdu chiar, ceea ce nu este, că pentru fiecare din ideile sale luate in parte, D. Barnuțiu ne ar putē probā, că au fostu realizate in una din multele fase osebite prin care a trecut dreptul publicu la Romani, totuși D-sa nu ar fi in dreptu a ȃice, că *impreunarea acestor diferite idei in-tr'o unitate de coesistență*, s'a aflatu vre o dată la Romani și a formatu dreptul lor publicu. Din contra asemenea impreunare de *membra disjecta*, de părți diverse luate din diverse epoce, nu poate produce decât unu vestmēntu eclecticu foarte modernu și foarte arbitraru, potrivit cu gustul unor indiviȃi, dar nici odată cu sistemul dreptului romanu

aşa precum a esistatu în realitatea acestui popor.

Pentru a dovedî acea confusiune din opul D-lui Barnuțiu, vomu fixă o epocă în desvoltarea dreptului publicu alu Romanilor ca punctu de plecare, și vomu analiză față cu dēnsa opiniunile autorului nostru.

În sine este indiferent, care epocă o alegem, fiindcă sistemul D-lui Barnuțiu nepotrivindu-se cu nici una, se înțelege că din ori care amu purcede, amu dă de anachronisme. Țnsă fiindcă tot trebue să fixămu, vomu alege pe cea mai importantă și netăgăduită pentru Romăni, și aceea nu poate fi alta decât cea din sēc. al 2-le și al 3-le după Christosu, când s'a fundatu patria noastră română și când a fostu încă în legătură nemijlocită și neîndoielnică cu statul și cu dreptul romanu. La 106 Trajanu fundă provincia Dacia și o coloniză cu o mulțime nenumărată de oameni din totu imperiul Romanu; la 274 Aurelianu o părăsi, strămutându autoritățile oficiale peste Dunăre în Moesia. Va se dică timpul, în care fără îndoială a domnitu în

terile noastre dreptu Romanu, este cuprinsu între anii 106 și 274 după Christosu. Să vedemu acum, dacă în această epocă se află realizate principiile ce le susține D. Barnuțiu.

În privința religiunii D. Barnuțiu are dreptu pentru acelu timpu. După libertatea nemărginită ce esistase mai nainte pentru ori care cultu religionaru, după ce încercările republicane de a mărgini această libertate s'au arătat fără efectu, tocmai sub Trajanu ca și mai nainte sub Nero și Domițianu și mai pe urmă sub alții vedemu creștinii persecutați. Din epistolele lui Plinius jun., dintre care unele le a scrisu în calitatea sa de Proconsul din Bithynia către Impăratul Trajanu, și din răspunsurile acestuia *) nu ne rămâne nici o îndoială asupra acestui faptu. După practica dreptului publicu Romanu din timpul lui Trajanu și al succesorilor sei este dar adevăratu, că amu găsi dispozițiuni, ce ne aru autoriză să silimu pe creștini a-și schimba religiunea și, dacă nu, să-i masacrămu.

*) Vezi Plin. epist X, 97 și 98.

Ănsă a doua consecință a D-lui Barnuțiu, care vorbește de împărțirea proprietății fonciare, nu are nimic a face cu timpul împăraților și este luată din vremi cu sute de ani inapoi. Cestiunea agrului publicu în înțelesul radicalu al D-lui Barnuțiu se agită pentru ultima oară la 122 înainte de Ch. de *Sempronius Gracchus* și la 91 a. Ch. prin *lex Titia* și *lex Livia*. Dispozițiuni parțiale se iau și mai pe urmă, însă ultima lege agrarie *proprio sensu* este și în această întindere puțin cunoscuta *lex Antonia* de la anul 44 a. Ch. Sub împărații de la Traianu încoace nu mai e vorbă de asemenea lucruri, ci numai de colonii militare. Pe atunci aproape în toată Italia nu se mai află agru publicu și nimeni nu gândește a lua din posesiunea privată a Romanilor, fie usurpată, fie legitimă, proprietatea pământului *).

A treia consecință a D-lui Barnuțiu, despre Principele electivu indigenu, se justifică intru câtva prin dispozițiuni din timpul im-

*) Vomu reveni mai deaproape asupra acestei cestiuni.

păraților; însă predilecțiunea republicană, ce o arată tot D. Barnuțiu în a patra consecință menționată de noi, se înțelege că nu se potrivește cu timpul împăraților și se repoartă la unu timpu încă înainte de Cesar, vrea să țină cu 200 de ani înapoi.

A cincea consecință a D-lui Barnuțiu, care cuprinde idei inimice străinilor, este contrară dreptului publicu romanu în timpul ce ne ocupă. Până a nu fi fostu Dacia părăsită de Aurelianu, când eramu noi încă sub practica nemijlocită a dreptului Romanu, prin *constitutio Antoniana de civitate*, realizată la începutul sec. 3, s'au datu la toți, la întregul *orbis Romanus*, drepturile politice romane. Prin urmare „jidovii și celelalte adunături,” de care vorbește D. Barnuțiu la pag. 106 a opului D-sale, aru fi pututu dobândi la Romanii din Dacia toate drepturile, chiar și cele politice, care li se refuză astăzi la Romanii din România.

Confusiunea, ce o arătarămu acum în privința celor ciuci idei fundamentale ale D-lui Barnuțiu față cu epocele istorice ale dreptu-

lui romanu, aceeași confusiune domnesce și in toate cestiunile de detaiu. D. e. la pag. 130 se vede o citațiune din dreptul romanu, ce are de scopu a ne prepară la idea D-lui Barnuțiu, că Romănilor să li se oprească vinderea pă-mântului la locuitori din alte comune (pag. 138). In adevăru:

„Impp. Leone si Antemiu scriu lui Nicostratu P. P. an. 468. că se nu se dee voia nece unui *strainu* că se *poseda in metrocomie (sate)* veri in ce modu, ci de va voi ore *çarele dein sateni (vicanis)*, a'si *instraină locurile propria*, se nui fia permis a trece dominiul si posesiunea pa-menturilor sale de catu numai la locuitoriu as-crisu acelui satu; almentere se va desface con-traptul facutu cu strainulu si acestuia se va re-dă numai ce au datu.

Dar nu vede D. Barnuțiu, că împărații Leon M. și Antemie sunt bizantinii in toată forma? că au venitu după Constantin celu Mare, de la care incepe ceea ce numescu ju-ristii *jus novum* in diferință de propriul *jus vetus* al Romanilor, și ceea ce numesce D. Barnuțiu (pag. 58) *periculele și plagele* contra Romănilor? că același Leon este chiar

celu d'intăiu imperatu care, după spusa lui Teofanu, a primitu coroana din mână Patriarchului și a datu astfeliu o nouă ocasiune la preponderanța eclesiastică creștină in politică și la cearta pentru investitură?*) că dacă admitemu legile positive ale împăratului Leon intr'o privință ca dreptu publicu, trebuie să le admitemu și in celelalte privințe, in toate dispozițiunile lor, in *stratagemele bizantine*, in exploatările financiare sistematice ale țeranului (veđi Gibbon loc. cit.), etc.!

Unu altu esemplu de aceeași confusiune, care se viră până in noțiunile elementare despre istoria dreptului Romanu celui vechiu, este in § 23 al opului. Eacă acestu para-
grafia;

§ 23. Legelatiunea.

Eră propriamente a poporului. *Lex* in sensu publicu e decretul facutu de poporu in Comitia. „*Gai. I, 3. lex est, quod populus jubet atque constituit.*“ *Instit. 1, 2. 4. lex est quod populus Romanus senatorio magistratu interrogante, velut consule, constituebat.*“

*) Veđi Gibbon cap. 36, a. 457—474.

„Legile cele mai vechi se făceau în *Comitiale curiate* și se refereau cea mai mare parte la negociatile familiei cumu erau arogatiunea, testamentele, altele determinau cumu se se faca alegerile magistratiloru asia erà *lex curiata de imperio*.

„De la *Serviu Tului* au inceputu sa legeferesca și *comitiale centuriate*, mai *tardiu* s'au numitu *leges* și decretelē *comitialor tribute* cu tote ca acele se numescu „*plebiscita*“

„Diferintia între *lex* și *plebiscitum* asia se espune: (*Atei. Capit. la Gell. X. 20*) „*plebiscitum est lex quam plebes, non populus scivit*“: *XV. 27. „plebiscita appellantur, quae tribunis plebis ferentibus accepta sunt.*“

„Legea în sensu mai strimtu cuprinde înse și plebiscitele: (*Capitone la Gell. X. 20*) „*lex est generale jussum populi aut plebis rogante magistratu*“ asia erau *lex Aquilia* și *Voconia* plebiscite.

„Legile comitaloru centuriate regulau mai alesu dreptulu publicu, relațiunele esterne ale Romei și negociatile a totu poporulu.

„Plebiscitele la inceputu au avutu influentia mai pucina, în urma prein legea *Valeria Oratia* (*Liv. III, 55*), *Publia* (*Lib. VIII, 12*) și *Ortensi'a* s'au făcutu universalmente obligatorie. *Caiu 1, 3. „dupa aceea s'au adusu legea Orten-*

sia, preîn care se asiedia că plebiscitele se oblige pre totu poporul. Deci ele s'au facutu în acelu modu ecari cu legile.

„Plebiscitele aveau mare insemnatate pentru dreptulu privatu ca-ci mai toate legile erau plebiscite.

Inocența, cu care D. Barnuțiu eonfundă in acestu § epocele fără altă esplicare și fără nici o aparență de consciință a adevărului istoricu, este foarte remarcabilă.

Legelațiunea era propriamente a poporului; când? a cărui poporu? a totalității sau, cum dice D. Barnuțiu, a *universității* cetățenilor? Dar tot D. Bărnăuțiu citează diferența între *lex* și *plebiscitum*, dicendu, că plebiscitul este o lege pe care a votat'o plebea, și nu poporul, pe când *lex* este ceea ce a votatu numai poporul (Gai I, 3): și apoi earăși D. Barnuțiu spune, ca *in sensu mai strimtu* (cetesce: in sensu mai largu) legea cuprinde și plebiscitele și chiar că mai toate legile erau plebiscite. Va se dică: mai toate legile sunt plebiscite, ănsă plebiscitele sunt legi votate

de plebe și nu de popor, și cu toate aceste legelațiunea erà a poporului.

Și apoi se cere de la bieții studenți să înțeleagă asemenea confusiuni, pe care poate profesorul însuși nu le a înțelesu?

Explicarea împrejurărilor atinse în acestu paragrafu se poate da numai *distingându-se diferitele epoce istorice*. La întrebarea: a cui erà *legelațiunea* la Romani? trebuie să se răspundă: să distingemu epocele. La începutu ea se făcea în *comițiile curiate*, unde cetățenii se adunau după legăturile lor de ginte și unde în timpul republicei erau admiși și plebeii, care în origine juridică fuseseră oame-nii de casă ai patriciilor și care acum votau cu aceștia împreună în curii.*) Câtva timpu după introducerea constituțiunii numite a lui

*) Prin urmare în timpul repub. Comițiile curiate nu erau adunări esclusive de patricii, cum s'a creșutu de mulți până acum, ci erau adunări unde votau atât patricii cât și plebei, numai că aci se votă după ginți, pe când în comițiile centuriate se votă după censu, ear în cele tribute după despărțiri locale. Acesta este rezultatul definitivu alu ultimelor cercetări în aceasta privință. Vedi Mommsen, *Röm. Forschungen* I. pag. 129—284.

Servius Tullius, legislațiunea trece și asupra *comițiilor centuriate*, adică a adunării cetățenilor după censul averii și după îndatorirea la serviciul militar. Mai în urmă, de la a. 307 ab urbe condita, dar cu oare care însemnătate mai alesu de la 422 încoace, legislațiunea se produce și în *comițiile tribute*, adică în adunările plebeilor și a patriciilor, împărțiți după locul proprietății lor fonciare primitive, care constituea unu feliu de *origo* ereditară, neatârnată de domiciliu. Propuseciunea D-lu Barnuțiu, că „decretele comițiilor tribute se numescu plebiscita“ este falsă, și de la sine se înțelege, că în *comițiile tribute* care erau adunări după despărțirile locale ale proprietăților imobiliare, trebuiau să voteze și patricii, fiindcă și acestia erau proprietari de imobile, și din contra nu votau mulți plebei, fiindcă mulți din ei nu aveau proprietăți imobiliare. Cu alte cuvinte: comițiile tribute sunt adunări de „proprietari“ fără distingere de patriciatu sau plebeiatu.

Legislațiunea în aceste trei felii de Comiții se exercită dar de *populus*, adică de im-

preunarea patriciilor și a plebeilor, și patricii ca și plebei au egalmente dreptu la votu, cu restricțiunea că in comițiile tribute votează numai patricii și plebeii *proprietari*. Decisiunile acestor trei Comiții poartă toate numele oficiale de *leges*, pentru toate egalmente se află cele două condițiuni formale ale legilor, adecă întrebarea prealabilă a auspiciilor și confirmarea posterioară de către senatul patricicu; ear faptul, că legile se votează când de una când de alta din acele comiții, atărnă de la natura obiectului lor, mai mult după o practică usuală decât după unu dreptu strictu.

In toate aceste nu este încă vorba de plebiscite, și înainte de 415 (*leges Publiliae*) sau mai esactu înainte de 465 (*lex Hortensia*) plebiscitul nu este lege, adecă dispozițiune obligatorie pentru cetățenii statului Romanu, nu poartă titula oficială de *lex* și nu obligă decât pe plebei care au votatu conform dreptului lor de asociațiune, dar nu și pe patricii. Toate celelalte semne se potrivescu cu această restricțiune: votanții la plebiscite se

numescu *plebs* și nu *populus*, fiindcă patricii sunt eschiși, adunarea se numesce *concilium* și nu *comitia*, decisiunea *scitum* și nu *lex*; întrebarea auspiciilor și confirmarea Senatului lipsescu.

În aceste adunări ale asociațiunii plebeice, toți plebeii votează la începutu *curiatim*, adică după împărțirea în care se aflau la comițiile curiate, se înțelege: cu eschiderea absolută a patriciilor, ănsă se vede că totuși oamenii de casă, clienții patriciilor, aveau preponderanță, și așa se decide la 283 a. u. c. după propunerea lui Volero Publilius, că votările plebiscitelor să se facă de acum înainte *tributim*, adică după împărțirea proprietăților imobiliare. În acestu modu burgesimea plebeică cu proprietate de pământu câștigă preponderanța, și esclude pe plebeii fără proprietate cari erau mai curându supuși influinței guvernului. De acum înainte dar adunările esclusive a le plebeilor se convoacă și plebiscitele se votează *tributim*, ănsă rămănu încă dispozițiuni particulare a le asociațiunii lor obligatorie pentru dănșii și

intre dărșii, dar nu pentru cetățenii romani ca atari, și prin urmare sunt osebite de *comițiile tribute*, la care participau și patricii, și a căror decisiuni erau *legi* obligatorii pentru toți cetățenii Romani!*)

Tocmai in sec. V de la clădirea urbi se introduce in aceste raporturi o modificare fundamentală. Prin *lex Hortensia* de la a. 465 a. u. c., o lege primită in comițiile centuriate, se decide, că dispozițiunile votate de cătră plebe in adunările ei separate să fie obligatorie pentru toți cetățenii, și aceasta in virtutea dreptului ce-lu are poporul Romanu, adecă patricii cu plebei impreună, de a numi unu depositaru al puterii sale legislative. Astfeliu adunarea proprietarilor plebei devine oare cum mandataru poporului in privința legislativă (precum mai târziu devinu imperații mandataru personali) și de aci inainte, dar numai de aci inainte, plebiscitele sunt și se numescu oficial *leges*, au aceeași valoare prac-

*) Așa dar prin aceea că plebeii votează *tributum*, adunările lor nu sunt comiții tribute, precum nu erau comiții curiate inainte de 283 când votau *curiatim*.

tică, deși în modul propunerii lor rămănu încă diferențe între ele și legile propriie ale comițiilor curiate, centuriate și tribuite, care mai subsiste încă și după acestu timp.

Prin urmare frasa D-lui Barnuțiu: „legea în sensu mai strimtu cuprinde și plebiscitele, așa erau *lex Aquilia* și *Voconia plebiscite*“ (pag. 30) este confusă, și trebuie astfel restabilită: legea, care nu are sensu strimtu sau largu, cuprinde până la a. 465 a. u. c. numai decisiunile comițiilor curiate, centuriate și tribuite, însă de aci încoa, în urma legii Hortensie, ea cuprinde și decisiunile conciliei lor plebeice, adică plebiscitele, și astfel plebiscitele lui Aquilius și lui Voconius, fiindcă sunt votate după a. 465, adică al lui Aquilius la 467 sau 573 (data nu este sigură, dar sigur este că a fostu după *lex Hortensia*) și al lui Voconius la 575, au titula oficială de legi.

În primul secol înainte de Christos și în secolele posterioare modificarea merge mai departe: se introduc *leges datae* sau *constitutae*, adică decrete ale unei singure persoane (*imperator*), care decretează ca unu mandataru

alu poporului (*lex rogata*) dispozițiuni cu putere de legi. Legislațiunea devine dar personală și astfel forma guvernului este cea ce numim noi modernii absolutismu.

Revenindu acum de la aceasta espunere prea intinsă*) a legislațiunii Romane la critica cărții ce ne ocupă, credemu a fi doveditu lectorilor nepărtinitori că, admițendu chiar punctul de vedere al D-lui Barnuțiu, adecă drep-

*) Espunerea am făcut'o pentru a nu lasă să se strecoare in capul studenților asemenea erori in privința istoriei dreptului Romanu. Din același interesu citămu aci și testurile originale, prin care se susținu opiniunile de mai sus. Laelius Felix la Gellius 15, 27: (*plebi scitis*) *ante patricii non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator legem tulit, ut eo iure quod plebs statuisset omnes Quirites tenerentur.* Plin. h. n. 16, 10 37: *Q. Hortensius dictator cum plebs secessisset in Ianiculum, legem in Aesculeto tulit, ut quod ea iussisset omnes Quirites teneret.* Gaius 1, 3: *olim. patricii dicebant se plebi scitis non teneri, quia sine auctoritate eorum facta essent: sed postea lex Hortensia lata est, qua cautum est, ut plebi seita universum populum tenerent, itaque eo modo legibus exaequata sunt.* (Comp. Inst. 1, 2, 4). Pomponius Dig. 1, 2, 2, 8: *quia multae discordiae nascebantur de plebi scitis, pro legibus placuit et ea observari lege Hortensia, et ita factum est, ut inter plebi scita et legem species constituendi interesset, potestas autem eadem esset.*

tul Romanu, totuși sistemul D-sale nu este decât o ȣesetură de confusiuni chronologice sau unu sistemu de anachronisme.

In critica de până acum amu presupusu, că ideile D-lui Barnuȣiu se potu justifică fiecare in parte ca legi realizate in Dreptul publicu al Romanilor și amu arătatu numai, că și in acestu casu *impreunarea* lor in sistemul Barnuȣiu nu este decât o confusiune anachronistică de dispoȣiuni care se compune unele pe altele.

Ănsă chiar acea presupunere a fostu prea favorabilă cărȣii ce ne ocupă; căci in adevăru, ideile fundamentale ale D-lui Barnuȣiu luate in parte nu sunt toate din dominiul dreptului Romanu și tendinȣa D-sale de a ni le presentă totuși ca legi realizate in viaȣa practică a acelu poporu, este o desnaturare a adevărului istoricu.

Și mai ăntăi ideea ce și-o face D. Barnuȣiu de Domnitorul Romănilor, nu este romană. Domnitorul Romănilor, ȣice D. Bar-

nuțiu, să fie judecătoru in timpul de pace și Duce in timpul de belu (pag. 147), elu să nu fie *legibus solutus*, ci să recunoască drepturi nemutabili mai presus de ori care autoritate (pag. 148), să nu lucreze de capul seu, ci cu consiliul celor mai înțelepți (pag. 149) etc. Toate aceste potu fi opinii foarte filantropice, dar nu sunt romane. Impăratul român, care ne a adusu pe noi in Dacia, și toți împărații romani căți ne au stăpănit, erau absoluți, despoți in toată forma, autorizați de dreptul publicu alu Romanilor de a fi așa. Consiliul celor mai înțelepți, de care vorbesce D. Barnuțiu, nu insemnează nimic. De la sine se înțelege, că ori ce împăratu va avè sfătuitori înțelepți, din contra anume la guvernuri despotice se producu asemenea consilii de statu compuse din oamenii intimi ai Curții, care joacă rolurile cele mari și totdeauna funeste in statu, in mijlocul cărora se află vatra intrigilor, din care se formează Camarillele etc. Intrebarea este totdeauna: cine numesce consiliarii și ce competență au? Dacă tot Prințul îi numesce și

dacă rămâne tot în a lui liberă dispozițiune de a le urma sfatul sau nu, atunci avem tocmai ceea ce se cheamă astăzi absolutismu sau despotie.

Și unu asemenea absolutismu despoticu eră la Romani. Gaius o spune cu deplină lămurire, că împărații decretează legi prin edicte, și chiar prin simple scrisori, și că nici odată nu s'a pusu în îndoială puterea de legi a acestor ordine*); ear Ulpianu ȳice, că ceea ce-i place Prințului, are putere de lege, fiindcă prin *lex regia* i s'a conferitu lui întreaga potestate legislativă.**)

Aceste sunt texte positive ale juriștilor Romani și în fața lor nimene, dacă admite

*) Gai I. 5: *Constitutio principis est, quod imperator decreto, vel edicto, vel epistola constituit; nec umquam dubitatum est, quin id legis vicem obtineat, cum ipse imperator per legem imperium accipiat.*

**) Ulpianus, L. I. pr. D. de constitutionibus principum (I. 4). *Quod principi placuit, legis habet vigorem, ut pote cum lege regia, quae de imperio ejus lata est, populus ei et in eum omne suum imperium et potestatem conferat.—Quodcunque igitur imperator per epistolam et subscriptionem statuit, vel cognoscens decrevit, vel de plano interlocutus est, vel edicto praecepit, legem esse constat.*

odată dreptul Romanu, nn ne mai poate produce ilusiunea unui Prințu „responsabilu,” supusu legilor, ascultătoru de sfatul poporului, și alte asemenea sentimentalități moderne, care au pututu există in inchipuirea D-lui Barnuțiu, dar care nu au existatu nici odată in jurisprudența romană.

Ănsă cea mai gravă din erorile istorice ale D-lui Barnuțiu este cea relativă la cestiunea proprietății fonciare, la *agrul publicu*. Amu arătatu la inceputul criticei noastre, unde vorbeamu de consecințele practice ale scoalei Barnuțiu, că ideea reposatului magistru in această privință eră de a se luă din mână proprietarilor moșiele lor și de a se împărți intre toți, remăindu a se determină de cătră statu modul și cătățimea fiecărei posesiuni.

Citămu acum cele mai importante din dovedile istorice, pe care opul D-lui Barnuțiu vrea să se rațime in această privință:

Nece unul din scopurile natiunii Romane nu e cu potentia, pana cand voru fi Românii condamnati la paupertate afora de altele si prein impartirea cea de astadi a teritorului natiunale.

In contra acestei pernicioase degenerari a proprietati române de la scopurile sale s'au declarat si s'au luptatu dreptul romanu in toate timpurile, s'au declarat si s'au luptatu cei mai mari Romani atatu in Itali'a catu si in Daci'a; éc'a orecate documente despre acestu belu sacru agrariu.

Consulele *Sp. Cassiu* (485 a. C.) au proieptatu, că *se se imparta agrii castigati cu armele* atatu intre plebe catu si intre soci. Ce e dreptu, elu au fostu condamnatu la morte de curiele patriciloru, dar legea agraria n'au muritu de impreuna cu elu.

Legea Thoria agraria (111 ani a. C.): „care locu, agru, edificiu s'au datu asemnatu, se fia aceluia, caruia s'au datu prein lege si plebiscitu si altul se nu lu aiba, se nu lu poseda, se nu lu folosesca, *nece se se despolia* de posesiunea lui (neive eo agro, loco, edificio *spolietur*).

„Care agru locu s'au datu *satenilor* in tier'a Italiei... acel'a se nu se *venda* altmentre de cumu are a se *vende* dupa acesta lege.“

Legea Licinia (365 a. C.) „se nu pota avé, tiené, posedé nimene dupa acesta lege suptu nece unu dreptu seu titlu modu mai mare de 500 jugre, 100 de vite mari, 500 mici.

„De cate ori va jubé poporul Romanu a se

imparti agrulu prein curatori, se nu   se ase ne mai pucine jugre de siepte.

„Dup  ce va fi adusa (perlata) acesta lege, Parentii, Calarii, Plebea si chiaru totu poporulu Romanu se jure ca o va serb  cu santitate (sancte se servaturum jurato).

„Totu agrulu ce va av , va tien , va posed  cineva peste modulu prescisu se i se iee, si se se imparta cu pretiu ecu (aequo pretio) la pauperii ce n'au agru.“

Tiberiu Gracchu (132 a. c.) au propusu renovarea legii *Licinie*, 500 jugre pentru fiecare cive romanu, 250 jugre pentru fiecare copil  suptu po est tea patria. Elu au cadiutu cu 300 dein poporu, dar legea au resuscitat'o frateseu *Caiu Gracchu* (120 a. C.), elu inca au fostu omoritu dein preuna cu vreuna trei sute, dar' poporulu recunoscatoriu au redicatu statue amenduroru fratiloru si i au numitu *confesori ai libertatii*, si legea agraria n'a muritu cu ei.

Legea Sempronia: „Totu agrulu ce va lu  cineva prein impartire si asemanare pre acel'a se n'aiba voia elu si eredele lui a lu tran crie, a lu alien  a lu vende altuia.

„Centuriile se vor impartii, asemn  in puterea acestei legi se fia jugre doue sute,“

Legea Iulia de agrorum divisione: „De va

posede cineva mai multu de catu e permisu prein legea *Licina*, totusi cei XX de barbati se nu-lu scota dein posesiune in contra vointie sale.

„De nu va ajunge agrulu publicu, cei XX de barbati se cumpere catu va fi de ajunsu de la cei ce vor voi a vende.

„Pretiulu fundiloru de cumperatu se nu se permita arbitrului celor XX barbati, ci se se solba posesoriloru dupa censul dein urma.

„Celu ce va luá agru dein acesta lege a nostra, elu si eredele lui se n'aiba potere a lu vende in XX ani de la asemanare: — —

„Celu ce va miscá dein locu, dolo malo, minii statuiti se fia condemnatu a dá pentru fiecare terminu, de cate ori va face, cate cinci dieci auri in publiculu coloniei in alu careia agru se va face un'a cá aceea.

„Senatulu si poporulu Romanu se jure ca va serhá cu santitate acesta lege.....

Prin urmare Românii au dreptu a postulá nu numai revisiunea codiciloru, ci si institutiunilor, care i'au lipsitu de mosi'a parentesca si de libertatea lor cea originaria.

„Cu acést'a statul Român e *datoriu natiunii Române, adeca sie'si*; elu nece ca pote se mai amâne implenirea acestei detorie fora de a'si negá originea sa romana si esistentia sa.

Prein improprietarea Românilor, proprietatea cea mare de astadi, institutiune feudale si ostile natiunei Române, s'ar' face proprietate si institutiune Romana cumu au fostu; astadi ea redica atatu libertatea [Românilor catu si valoarea si esenti'a adeveratei proprietati. (pag. 126, 127, 128, 131, 132).

Din lunga citațiune precedentă rezultă opiniunea D-lui Barnuțiu, că in contra împărțirii de astăzi a proprietății fonciare s'ar fi „declaratu și luptatu dreptul romanu“ și că „prin urmare“ Românii cei fără proprietate au dreptu a-și cere inapoi „moșia părintească“ de la cei ce o posedu.

Însă citațiunile D-sale din dreptul Romanu nu probează aceasta și nici o citațiune nu o poate probă, fiindcă nu este. Spre dovadă vomu căută mai întâi a esplică natura *agrului publicu* și apoi a desvêli jurisprudența lui din chiar citatele reproduse mai sus.

Agrul publicu este pământul câștigatu statului Romanu prin subjugarea unei țeri, uneori și prin donațiune. Cea mai mare parte

a acestui pământu erà la începutu dominiu alu statului și se îngăduia cetățenilor spre întrebuințare cu plată (*possessiones*), ear dacă pământul nu erà cultivatu, se lăsà in ocupațiunea lor, ănsă tot cu o mică dajdie (*locarelictă*). Acele posesiuni ănsă puteau să fie și vëndute și moscenite de cătră cetățeni. Astfeliu fiindu, posesiunile primitive tindeau chiar in timpurile cele d'intăi a deveni proprietate privată și prin urmare plata posesiunii a deveni une simplu impositu fonciaru. După 111 a. Ch. prin așa numita *lex Thoria* ele devinu cu totul proprietate privată fără nici unu impositu.

De aci rezultă necesitatea de a distinge in fiecare epocă, dacă este vorba de unu agru publicu moscenitu de mai nainte, sau de unu agru publicu nou, care atunci se dobăndesce de statul romanu și in privința căruia se nasce cerința de a se împărți (*assignari*) in modu egalu intre toți.

Ori unde apare această cestiune in dreptul romanu, are doue cuprinderi distinse: 1) o recunoascere a posesiunii celei vechi, 2) dis-

pozițiuni asupra împărțirii agrului celui nou. Cu cât ne depărtăm mai mult de timpul lui Licinius Stolo (367 a. Chr.), cu atât acea recunoaștere este mai formală și mai întinsă, așa încât în ultimul secol înainte de Christos și în totu timpul după Christos, prin urmare și în totu timpul, în care amu fostu noi, cei din Dacia, sub imperiul romanu, nu se află nici o singură lege în dreptul Romanu care să fi atacatu vechiele proprietăți moștenite de pământu provenitu din agrul publicu, ci din contra toate le recunoscū ca proprietate privată. Ultima încercare de a face unu asemenea atacu este revoluțiunea lui Caius Sempr. Gracchus (121 a. Chr.), care rămâne fără rezultat.

După această espunere a adevăratei stări a lucrului, trecemu la documentele D-lui Barnuțiu „despre acestu belu sacru agrariu *)” în totu dreptul Romanu.

1) Consulele Sp. Cassiu (485 a. Chr.) a proiectatu împărțirea agrului publicu.

*) Remarcați espresiunea: resboiu sfântu pentru moșie.

Dar acestu proiectu trecut'a in dreptul publicu al Romanilor? Nu; Sp. Cassiu a fostu condamnatu la moarte din cauza lui. Stranie confirmare a teoriei D-lui Barnuțiu!

2) Legea Thoria (111). Agrul publicu să fie alu acelu, căruia s'a datu și care să nu fie despoiatu de elu.

Cum a pututu D. Barnuțiu să citeze această lege in susținerea opiniunii sale!

Așa numita lege Thoria de la 111 a. Chr. este o lege, prin care tocmai aristocrații proprietari, din reacțiune violentă contra incercării Grachilor și spre a nimici odată pentru totdeauna asemenea atacuri in contra posesorilor agrului publicu, au reeșitu a decretă, că posesiunile agrului publicu din partea lor, chiar cele abusive și exorbitante, sunt bune și sfinte, că ar fi o prădare, o spoliare când li s'ar luă, că ele trebuescu chiar să fie prefăcute in proprietate privată a lor (pe când mai nainte s'ar fi pututu considera numai ca luate in posesiune de la Statu) și in fine că ele sunt scutite chiar de contribuțiuni.

Această „lex Thoria“ este anularea juri-

dică a ori-cării încercări de a mai reveni la vechiul *ager publicus*, și unu profesor al unei facultăți de dreptu s'a găsitu să o citeze ca documentu pentru a începe astăzi la noi lupta agrului publicu in contra unor proprietăți de sute de ani!!

Față cu asemenea faptu ne abținemu de orice altă critică a noastră și citămu numai cele doue texturi cunoscute din autorii antici, prin care se esplică înțelesul legii in chestiune: „(După moartea lui Gracchu) proprietarii cei bogați despoiară din nou cu violență pe cei săraci sub diverse pretecste. Astfeliu soartea acestora deveni tot mai tristă, și in fine Sp. Thorius făcu de se votă o lege, care anulă absolut pe cea agrară și consolidă proprietățile in mânele a chiar posesorilor lor. Fiindu astfeliu proiectul lui Gracchus, care ar fi fostu așa de folositoru republicei, dacă s'ar fi pututu realiză, nimicitu prin asemenea dispozițiuni viclene, se mai adăugă in fine o lege, care suprimă și impositul bănescu de pe acele proprietăți.“ (Appianus Alex., *De Civil. Rom. bell.*, I. 27).— „Sp. Thorius prin o lege vi-

țioasă și nefolositoare a rădicatu impositul de pe agrul publicu.“ (Cicero, *Brutus*, 36).

3) Al treilea documentu al D-lui Bar-
nuțiu este: Legea Licinia (365 a. Chr.), care
dispune că din agrul publicu vechiu să nu
aibă nimeni mai mult decât 500 jugre etc.,
ear din celu ce se va împărți decum ina-
inte, să se dea fiecărui cel puțin 7. Aceasta
probează, că, pe când la agrul publicu vii-
toru se ficsează unu minimu de egalitate,
pentru posesiunile vechi se sancționează prin
lege ocuparea abusivă de 500 jugere, cifră
enormă, și care nu putea produce decât pei-
rea proprietăților celor mici, care mai remase-
seră*). Dăr și așa cum eră, legea a fost fără
efectu durabilu, căci

4) Tiberius Gracchus (la 132 a. Chr.) pro-
pune renovarea legii Licinie, prin urmare ea

*) Din care cauză Mommsen presupune (*Röm. Gesch.*
I. pag 275, edit 2), că Licinius Stolo a lucratu mai
mult in interesul proprietăților celor mari cu intențiu-
nea de a deturna tendințele plebeilor săraci, și citează
pentru aceasta și faptul semnificativu, că Licinius Stolo
a fostu unul din cei d'intăi condemnați pentru escesul
acelui *maximum* de 500 jugere,

nu se mai puneà in practică. Ȃnsă această propunere devenit'a dreptu publicu al Romanilor? Nu; Tiberius Gracchus fù omoritu din cauza ei.

5) Frate-seu Caius Sempronius (121 a. Chr.) renoesce propunerea. Ȃnsă și elu fù ucisu din cauza ei.

Ce să continuăm mai departe? După C. Sempr. Gracchus vine suscitata „lex Thoria“ de la 111 a. Chr. care desființează ori ce lege agrarie și face din posesiunile agrului publicu proprietăți private. Și de aceea vedemu legile posterioare mărginindu-se cât pentru vechiele posesiuni in recunoscerea lor, așa d. e.

6) *Legea Julia de agrorum divisione* (59 a. Chr.) citată de D. Barnuțiu: de va posede cineva chiar mai mult decât e permisu prin legea Licinia, totuși să nu fie scosu din posesiune in contra voinței sale, etc. etc.

Resumându acum observările noastre critice asupra demonstrațiunii D-lui Barnuțiu in această privință, constatăm, că *dreptul publicu* al Ro-

manilor așa precum ilu citează D-sa, nu ar pute sprijini niciodată unu atacu in contra proprietăților actuale din România, fiindcă din „documentele“ D-sale unele probează tocmai contrariul de ceea ce voesce D-sa, altele esplică teoria D-sale numai in privința agrului nou, ănsă confirmă posesiunile vecchi, altele in fine nu sunt dreptu publicu, ci numai proiecte de legi anulate cu violință din momentul nascerii lor, tendințe și aspirațiuni ale unei partide politice la Romani, dar nu legi realizate in dreptul lor publicu.

Prin urmare D. Barnuțiu numai atunci s'ar pute provocà la legile agrarie ale Romanilor in susținerea opiniunii D-salc, când amu căștigà noi unu agru publicu nou, d. e. când am cuceri Turcia și când s'ar nasce intrebarea, cum să împărțimu teritoriul ei. Dar când este vorba numai de împărțirea actuală a pământului României, D. Barnuțiu nu are cuventu a incepe „belul seu sacru“ in contra proprietății cu dreptul Romanu, și cea mai bună dovadă, că nu are cuventu, este tocmai uciderea lui Tib. și

Sempr. Gracchus, care dă scoalei Barnuțiu o lecțiune despre soarta ce ar asceptă-o și pe ea, când amu fi noi acei Romani, a căror dreptu publicu pretindu D-lor a ni-lu esplică in acestu modu.

Ce e`dreptu, D. Barnuțiu se consolează de uciderea Gracchilor prin aceea că, „poporul le-a ridicatu statue“; ănsă și aci ar fi ușoru de doveditu, că totuși *juriști* romani (fiindcă e vorba de dreptul publicu alu Romanilor) nu au incetatu a numi incercarea Grachilor o incercare criminală și a lăudă pe cei ce i-au ucisu; și pentru a termină șirul citațiunilor D-lui Barnuțiu, vomu adăogă și noi o citațiune romană, care are avantagiul de a fi cunoscută de toată lumea: „De mult Catilina,“ se adresează unu consulu republicanu cătră acesta, „așu fi trebuitu să te trimetu la moarte: au nu scimu noi, cum pe Tib. Gracchus, care incepuse numai a clătină ordinea republicei, ilu ucise P. Scipio, celebrul nostru compatriotu!“ Aceste cuvinte le pronunță in prima sa orațiune Catilinară Ciceron republicanul, autoriul de predilecțiune

al D-lui Barnuțiu, despre care ȋice D-sa, ca să ne ȋinemu „de gloria și onoare a-i studiă cărțile, fiindcă a fostu *una dată celu de antaniu politicu in lume, și magistrul tuturor seculilor in politica.* (pag. 146).

Lectorii cari au avutu răbdarea a urmă critica noastră până aci, își vor fi formatu din cele ȋise o idee destul de lămurită despre valoarea argumentelor D-lui Barnuțiu, intrucăt sunt razimate pe dreptul Romanu; și acum ne remăne numai a esamina valoarea demonstraȋunii D-sale intr'o parte a cărȋii, unde nu se puteă razimă pe acelu dreptu: in cestiunea Principelui străinu.

Din norocire pentru noi cestiunea Principelui străinu este hotărită, și hotărită intr'unu modu contrariu ideilor scoalei reposatului Profesoru. Această hotărire ne pune in stare a apreȋu argumentele D-lui Barnuțiu din practică, comparăndu intēmplările, de care ne ameninȋă D-sa dacă amu alege unu Principe străinu, cu starea actuală a noastră după ce l'amu alesu.

D. Barnuțiu arată următoarele consecințe principale ale introducerii unui străinu:

1) Națiunea Română și teritoriul românului aru încetă de a fi libere.

Nece una natiune fora de teritoriu liberu nu pote fi libera; dara teritoriul supusu unui Domnu strainu nu e liberu; asia dara nece natiunea supusa la Domnu strainu inca nu e libera. (pag. 158).

2) Domnul străinu va umplè țara de străini, va da din capul locului o direcțiune străină la toată administrațiunea și educațiunea publică; spre acestu scopu elu se va „ingrădi” cu oameni din națiunea sa, ear pe Români ii va dà la o parte.” (pag. 162).

3) „Elu va ridicà toate libertățile Românilor și înainte de toate libertatea presei.” (pag. 263).

4) „Contribuțiunile și veniturile țerei nu le va întoarce spre folosul Românilor, ci eu aceste va transportà coloni străini pe pământul Românilor.” (pag. 163).

5) „Domnul străinu va da în mâinile străi-

nilor și industria și comerciul care se mai esercită astăzi de Români.“ (pag. 164).

6) „De aci înainte nici unu Român nu se va mai nasce liberu, ci fiecarele se va nasce sclavul Domnului străinu.“ (pag. 165).

7) „Averea țerei va fi averea Domnului străinu.“ (pag. 165).

8) „Domnul străinu ereditariu va preferi Românilor pe toți perucherii străini, pe toți renegații și veneticii care aru avè vre o capacitate de a înșelà pe Români, de a-i stoarce și de a-i face ca să le fie rușine de numele lor.“ (pag. 169).

Pentru a cruță gustul lectorului și simțimentul de bunăcuviință, ne oprimu de a continuà asemenea citațiuni. Cele reproduse până aci sunt prea suficiente spre a dovedi valoarea ideilor scoalei Barnuțiu in această privință și — lipsa de tactu de a le publicà in timpul de față.

Previțiuniile Magistrului ei, după cum toți ne-amu convinsu astăzi, nu s'au realizatu, ci s'a realizatu contrarul lor. In ceea ce privesce partea dreptului pblicu din acele

previđiuni, eroarea lor erà de la începutu manifestă, amenințările D-lui Barnuțiu despre perderea libertății teritoriului și perderea averii naționale sub Domnul străinu erau numai o nouă dovadă de confusiunea istorică, ce domnesce in totu opul D-sale. Acele pericole s'aru fi pututu referi la timpurile feudale, pe care ănsă de la revoluțiunea francesă incoace le-a invinsu Europa odată pentru tot deauna. Nici unu principe dintr'o țară a Europei apusene nu mai gâdnesce astăzi a confundă statul cu persoana sa, averea Statului cu averea sa privată. Atât regii Prusiei, Engliterei și Italiei, cât și împărații Franciei și Austriei primescu sub forma listei civile unu salariu de la Statu ca cei d'intăi funcționari ai lui, și veniturile și cheltueele Statului se ficsează prin budgete publice separate, care n'au nimicu a face cu averea Principilor. A ignorà asemenea lucruri de pe catedră, ar vrè să ȑică a speculă cu nesciința audților, pentru a le introduce in capu o confusiune, potrivită poate cu interesul unei partide, dar nu cu interesul adevărului.

Eară în ceea ce se atinge de urmările practice ale Principelui străinu în privința naționalității, s'a întemplată ceea ce putea să prevadă ori ce omu cu minte și cu bună credință ce se va întempla : în locu ca Principele străinu să ne fi instrăinat pe noi, elu s'a indigenatu pe sine, și nu noi tindemu a ne face germani, ci germanul tinde a se face român.

Și dacă este vorba de temutu, ne ceremu voie a spune că singura noastră temere ar fi astăzi, nu că noi vomu deveni vre odată germani, lucru imposibilu, dar că Principele germanu ar pute deveni—prea român, adică ar pute, cedendu presiunii celor ce-lu incungiu, să adoapte spiritul de intoleranță, ce în timpul din urmă se manifestează între Românii din clasa de mijlocu cu aerul falsu de spirit de naționalitate.

III

Modul Pertractării.

După ce amu arătat ideile principale ale scoalei Barnuțiu și valoarea demonstrațiilor lor, ne rămâne a vorbi despre modul pertractării și stilul opului ce ne ocupă.

Vom căuta și aci, ca și în observările precedente, a pune pe lectori în stare prin citațiuni numeroase din cartea autorului să-și formeze înșii o opinie imparțială.

Ceea ce din începutu ne-a surprinsu la lectură, a fostu lipsa de sensu precisu al cuvintelor întrebuințate și contradicerea în care

se punu unele pasage cu celelalte și prin urmare se anulează reciproc. Impresiunea produsă prin această manieră este din cele mai neplăcute; toată frasa are aerul de a permite două înțelesuri contrare și toată demonstrațiunea păcătuiesce prin eroarea logică numită *quaternio terminorum*.

Analizați d. e. unu pașagiu ca acesta:

„Domnii Românilor n’au fostu *neresponsabili* cumu au fostu si sunt dominatorii feudali.“

„Adeveratu ca Românii n’au esecutatu pre Domnii loru ca Anglii și Francii cei civilisati: totusi si ei i au judecatu, si pre unii i au numitu buni si mari, pe altii rei si cumpliti. Apoteosile si sentintiele lor sunt scrise in analele si in animele Româniloru: *Radu celu mare, Alecsandru si Stefanu celu bunu si mare, Aron celu cumplitu, &c.*“

Nu vrea să țină aceasta, a-și bate jocu de înțelegerea lectorului? *Responsabilu* in înțelesul dreptului publicu este acela, care poate fi acuzatu inaintea unei autorități constituite a Statului și condamnatu de aceasta. Unu Domnitoru, unu ministru etc. sunt prin urmare

responsabili, când la încetarea funcțiunii pot fi trași la răspundere pentru faptele lor și dați justiției civile sau criminale a Statului. În locul acesteia D. Barnuțiu ne vorbește de judecata „în inima Românilor“ și în opinia istoricilor. Dar cu acest chip și împăratul Nicolae al Rusiei și Ludovic XIV al Franței erau responsabili, fiindcă s’au judecat de inimele oamenilor privați, și toată argumentațiunea responsabilității este unu jocu de cuvinte.

Altu exemplu. În § 97 D. Barnuțiu începe combaterile sale contra Domnului străinu prin a țice (pag. 150):

„Românii dein Daci’a s’au batutu necontentitu în contra dominatiunii straine atatu în Daci’a vechia catu si în Daci’a lui Aurelianu.“

Asemene la pag. 157 :

„Onoarea fiacarei natiuni se tiene de derepturile lor totu de un’a firme, nemutabili si nealienabili că si libertatea ei, acumu a supune pre Români la *domni straini* va se dica a le atacă *onoarea natiunale*, fiendu desonore a fi una natiune supusa la *straini*; precum acêst’a au demonstratu o si Germanii iu dilele nostre .

candu s'au redicatu toti că unulu in contra lui *Napoleone*."

Aceiași confusiune in cuvinte, aceeași eroare in conclusiune. Alta este Domnul străinu și alta este dominațiunea străină. Germanii nu s'au revoltatu in contra persoanei lui Napoleon, ci in contra subjugării lor sub Franța. Ținse fiindcă Principele străinu alu României, se ține de casa Hohenzollern, România nu este supusă Prusiei, și periculele ce le arată D. Barnuțiu in dominațiunea străină, n'au a face cu cestiunea Domnului străinu.

Alu treilea esemplu:

In § 57, D. Barnuțiu numeră intre probele despre dominațiunea *continuă* a națiunii române asupra Daciei și limba națională ca celu mai preciosu monumentu, care ne-a conservatu o sumă de nume geografice romane, d. e. Ampoiul, Ardesiul, Calata, Campulungul, Iassii, Caracalul, etc.

Dar aceste nu potu probă *continuitatea*, ci numai existența odinioară a Românilor pe pământul Daciei, pe care nimeni n'a pus'o in

indoială. Pentru 20 de nume geografice romane în țara noastră ni se pot arăta 100 de nume slavone (Milcovul, Dâmbovița, Ialomița, Glavaciocu, Priscovu, Bucovețul, Dobrovețu, Popoveni, Lacrița, Preajba, Ilfovul, Jilava, etc. etc.), cari ănsă earăși nu probează continuitatea domniei slavone peste noi, ci numai existența Slavonilor odinioară în țara noastră.

Alu patrulea exemplu:

D. Barnuțiu, în § 73, se întreabă: cine e Românul? și arată apoi între semnele adevăratului Român și *religiunea*, fiindcă „religiunea consacră naționalitatea, așa căt nu e nici unu omu mai nereligiosu decât celu ce sacrifică dreptul și constituțiunea națiunii sale la familii străine.“ (pag. 98.)

Aceasta vrea să țină earăși a se jucă de cuvântul *religiune*. Religiunea este o credință supranaturală, care după scopul și spiritul ei nu a avut nici odată a face cu naționalitatea pămănteană, ci din contra a avut totdeauna unu caracteru cosmopoliticu; de aceea

s'a și ȋisu, cã preotul nu are naȋiune, și de aceea, dacã noi am cãdè ȋ. e. sub domnirea Rusiei, nu ar suferi religiunea noastrã intru nimic, deși ar suferi ori ce altã parte a existenȋei noastre.

Altu exemplu :

„*Limb'a Romãniloru e limb'a unui poporu republicanu* ; si acesta institutiune si garantia republicana e mai tare de catu tote ; ea face cã poporul se aiba comuniunea vietiei si libertatea spiritului, adeca se fia *republica* in sensulu celu naturale alu cuventului si atunci, candu i s'au redicatu celealalte institutiuni si garantie republicane.

„Fieudu spiritul Romãniloru republicanu, pe care l'au conserbatu mii de ani in natur'a lui cea originaria precumu areta limb'a loru republicanã, nu pote fi mai acomodatã pentru d'insii nece una forma de guberniu, decatu form'a republicana. (Pag. 143, 144).

Remarcaȋi acum, ce jocu se face cu cuvântul republicã. La pag. 80 ni se spune, cã Romãnii, dupã ce au scãpatu de Bizantini și de Barbari, s'au invoitu sã fundeze „doue republice sau ducate.“ Republice sau Ducate!

Dar misterul se explică prin nota de la § 61.

„Ceea ce numescu alte natiuni *statu* noua se cuvene se numimu cu Romanii *republica*, nu numai pentruca asia cere firea limbei noastre, apoi pentru ca statulu românû pana astadi e *republica*, dar' si pentruca cuventulu *statu* că si cuventulu „*guberniu*“ e forte ambiguu, si de aceea se pote suci forte usioru în defavoarea libertatii.

„Atat'a autoritate avea numele *republica* si inaintea imperatoriloru, in catu de au si introdusu ei *Monarchi'a*, o au numitu totu deun'a *republica*.“

Noi in locu de *statu* să dicemu *republică*, fiindcă cuvântul *statu* se poate suci. Darcând despotii romani au păstratu pentru despotiile lor tot numele de *republică*, nu s'a sucitu *republica*?

Și dacă *republica* va să dică *statu*, atunci ce insemnează suscitata laudă a *limbei noastre republicane*, care ne arată, să nu alegemu altă formă de *statu*, decât cea republicană?

Altu esemplu. La pag. 9 aflămu următoarea explicațiune :

„Jureprudenti'a Romana e „*divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia*“ adeca jureprudenti'a Romana e *sistema* de adevăruri juridice si politice carile se deducu cu necesitate logica dein principiale supreme recunoscute si consentite de toti Romanii.“

Cuvintele latine *divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia*, insemnează pe romănescce: cunoscința lucrurilor divine și umane, sciința justului și injustului. Comparați cu această traducere es-plicarea D-lui Barnuțiu și concedeți, că la D-sa cuvintele latine sunt numai unu pre-testu nepotrivitu pentru a substitui ideile D-sale cu totul osebite de testul latinu.

In alte pasage, unde nu se vede dea dreptnl unu jocu de cuvinte, apare totuși o lipsă de ori ce înțelesu folositoru.

Mai nainte amu citatu deja faimoasa notă asupra improprietăririi generale a Romănilor, in care D. Barnuțiu ne mărturisesce, că nu este cestiune mai greă decât aceasta, și in locu să ne o inlesnească prin luminele D-sale,

ne spune numai, că lasă *Statului român* să o determine mai departe.

Tot așa de folositoare sunt sfaturile asupra condițiunilor sub care să se consolideze Unirea între România și Moldova, cestiune gravă pentru țara noastră, și care merită o explicare lămurită din partea reposatului magistru. Eată ce spune D-sa :

„Unirea Moldovei si a tierei Române se fia *federatiunea* amenduroru suptu unu Duce. *Federatiunea* recunosce si respepta autonomi'a comuniloru, tienuturiloru si pre a amenduroru tieriloru, ele sacrifica numai atatu dein autonomi'a loru catu cere interesele publicu a tota natiunea Româna, in celelalte remanu libere si autonome.“*)

„Comunile si tierile Române prein *federatiune* nu pierdu nemica dein drepturile si folosele ce au avutu, si natiunea câstiga *poterea*, pre care n'au avut'o nece nna data si care'i e atatu de necesaria.“

Vine apoi obligațiunea de a reintroduce

*) Pe basa acestui pasagiu s'ar putè uni scolarii lui Bar-nuțiu și cu separatiștii din Iassi.

dreptul romanu, apoi o frasă contra Principelui străinu și contra coloniilor străine — lucruri ce n'au a face cu condițiunile Unirii, și in fine la pag. 94 ni se spune :

„Nu e mai putinu periculosa lips'a *concentratiunii* necesarie, acésta e lips'a de putere si duce la anarchia.

„Aci asia dara nu e nemica mai de doritu decatu că Românii se nu se conduca in opera unirii de inspiratiuni straine, ci se se conduca de geniulu loru Românii cela ce i a conserbatu pana acumu.“

Așa dar teoria utilă, prin care D. Barnuțiu prepară pe scolarii sei din Iassi la cestiunea cea grea a decentralisării, este, că Moldova să sacrifice din autonomia ei atât cât cere interesul națiunii, ear pe de altă parte să nu fie lipsă de centralizare, căci ne-ar duce la anarhie.

Nu scimu, dacă scolarii D-sale sunt acum mai lămuriți, decât erau și mai nainte, asupra acestei cestiuni.

Dar cele mai curioase pasage sunt acele,

unde D. Barnuțiu din lipsă de gândire precisă sau de atențiune la ceea ce scrie, cade in contradicțiuni. D. e.

„Fiendu societatile unu dreptu naturale alu omeniloru, potestatea n'are dreptu a le proibi, a le pune piedece si dificultati, ele se potu formă de catra cetatiani si fora de concesione dein partea potestatii“ (pag. 103).

Ănsă in contra *societăților secrete*, d. e. francmasoneria, trebuie să vină intru ajutoru și

„potestatea legelativa *proibindule* pre tote in forma. Potestatea legelativa are se determine ce societati se potu formă cu permisiunea ei, ce baserice, ce comunitati, ce corporatiuni, ne fiendu nece dreptu nece politicu a se formă atari fientie *straine* pe teritoriulu national; dupa legea romana (L. 1. de colleg. D. quod cujuscunque universit.) *corporatiunile, colegiale, comunile* se potu constitui numai cu permisiunea statului.“ (Pag. 104).

Așa dar: Românii la pag. 103 sunt liberi a formă societăți fără *concesiunea* potestății, dar la pag. 104 societățile lor nu se potu constitui fără *permisiunea* potestății.

Altu exemplu :

La pag. 41 se dice despre dreptul consuetudinalu, că „își are fundamentul in conștiința cea morală și religioasă a poporului și trăește in aceasta ca o tradițiune și ereditate națională, ear celu scrisu se nasce comumente din arbitriuri și din scopuri egoistice și contranaționali.“ Ȃnsă la pag. 23 cetimu :

„Dupa ce s'au datu legile regie cea mai mare parte a dreptului consvetudinariu s'au prefacutu in dreptu scrisu, totusi au remasu multe nescrise, dreptulu eră necertu (*incerto jure* Pomp. D. I, 2, L. 2, § 3) si judecii poteau se asupresca si se faca abusuri. Deci Plebeii au cerutu codice, pre care se nu lu pota suci dupa arbitriulu loru consulii si judecii patriciani ce'si cautau numai interesulu propriu.“

Dar cea mai insemnată și mai periculoasă contradicere a D-lui Barnuțiu este argumențațiunea D-sale din dreptul naturalu, cum noi avemu suveranitate peste teritoriul vechei Dacie.

„Cei ce sustienu, ca nu e nece unu dreptu

naturale, si ca totu dreptul e numai pozitivu si istoricu, sustienu totu deuna data, ca nu e nece unu dreptu naturale nece pentru genti, si ca totu *dreptulu* asia numitu *alu gentiloru* (*jus gentium*) e asemenea numai *positivu si istoricu*.

„Noi ne declaramu in contra acestei triste doctrine si aci cumu ne amu declarat in dreptul publicu internu si provocamu la ratiune, fontan'a drepturilor omenesci, si la personalitatea gentiloru, carea fiendu comune si naturale acestor'a tuturor, se intielege, ca aceste deu se aiba si *drepturi naturali* unite cu ratiunea si cu personalitatea lor, drepturi mai vechi de catu ver ce autoritate seu conventiune, neviolabili si nedependenti de la aceste si de la puterea precumpanitoria.

„Esistu asia déra, afora de drepturile cele positive ale gentiloru, pre care le au nascutu si le schimba arbitriulu celor potenti, si unu dreptu nascutu dein ratiunea gentiloru si nemutabile, pre carele de si nu lu recunosc congresele celor potenti, elu esiste cu tote aceste, pentru ca lu recunosce umanitatea, ferecata in catene de acesti'a si condamната la paupertate si nescientia; lu recunosc gentile despoiate de personalitatea lor, sfasciate si condamnate de

dereptulu pozitivu a fi proprietatea unoru familie fortunata care 'si au edificatu palatiale loru pre mormentele acelorasi; de la autoritatea lui suprema ceea ce da voia asupriților a *respinge puterea cu putere* 'si ascepta reinvierea si gentile pre care le au omoritu tirani'a positiva, si autoritatii lui cata se se supuna tote gentile si tote drepturile istorice ale acestor'a si ale dominatorilor loru, pentruca acestu dreptu e mai vechiu de catu tote drepturile loru istorice, mai vechiu de catu istori'a. (pag. 181, 182, 183).

Foarte frumos ȑisu! Să vedemu ănsă, in ce raportu stau aceste cu Dacia:

„Prein *dereptulu teritoriului* intielegemu dreptulu de proprietate ce are universitatea natiunii Române asupr'a pamentului Daciei, carele in Moldov'a si in Tier'a Românesca in respektu catra straini e *dominium plenum* (cumu dicu politicii) si *de jure si de facto*; in Besarabi'a si Bucovin'a inca e alu universitatii natiunii Romane si *de jure si de facto*, ma e afeptatu cu serbitute rusesca si nemtiesca“ (pag. 116).

Intrebare: de unde derivă dreptul nostru, adecă dreptul Romanilor, asupra pământului Daciei? Cum, după pasagele elocvente ale

D-lui Barnuțiu citate mai sus, întemeiază D-sa suveranitatea noastră teritorială?

Despre aceasta găsimu numai o mică notă lămurălnică la pag. 124 în următorul cuprinsu: *Romanilor era solemne a lua agrii celor învinși în belu și a-i da la ai lor ca premiu alu victoriei.*

Ori cine simte contradicerea acestor rënduri cu acea argumentațiune din dreptul naturalu. Va să ȋică, noi posedămu Dacia în contra dreptului naturalu invocatu de D. Barnuțiu! Va să ȋică Romanii au venitu cu „putere precumpănitoare,” au învinsu pe Daci, i-au despoiatu de teritoriu și l’au împărțitu la ai lor, nimicindu naționalitatea supusă!

După asemenea începutu alu suveranității noastre teritoriale, D. Barnuțiu ar fi făcutu mai prudentu de a nu invocă „personalitatea și dreptul eternu alu ginților despoiate.”

Cu cartea D-sale în mână Rusia ș’ar putè justifică subjugarea Besarabiei și ar putè justifică o subjugare a României întregi, repețindu frasa suscitată din dreptul publicu alu D-lui Barnuțiu: noi Rușii suntemu ca

Romanii, nouă ne este „solemne“ a luă agrii celor învinși in belu și a vă împărți România între Ruși ca premiu alu „victoriei.“

Ănsă adevărul nu e nici in una nici in ceealaltă din aceste două contradicțiuni ale D-lui Barnuțiu. Adevărul ne pare a fi in propusăciunea, că unu poporu are dreptul de existență națională și teritorială, nu in urma naționalității sale brute, ci numai in măsura contribuirii ei individuale la cultura umanității întregi, și prin urmare, că unu poporu care a ramas indiferent când s'a spoliatu de o parte a teritoriului seu, de limbă, de tradițiune și de legile sale, a meritatu să le peardă, și că pe de altă parte numai atunci va avè dreptul să-și recăștige pământul perdutu, când in mijlocul concurenței cu vecinii sei in artele civilizațiunii se va arătà demnu de vechea pozițiune geografică la care aspiră și de suveranitatea ce o reclamă.

Câteva cuvinte ne remănu de ȃisu in privința stilului cărții, de care ne ocupămu,

Două pasage scrise cu căldură și bine inspirate ne amu făcutu datoria a le reproduce: este ăntăi celu relativu la Constantin M. din § 44, citatu in partea I a criticei noastre, este apoi acela despre dreptul naționalităților subjugate, citatu in partea aceasta.

Dar alte probe nu am întâlnitu in cartea D-lui Barnuțiu, și nici nu putemu asceptă stilu bunu de la unu autoru, căruia i-am demonstratu in critica de față unu șiru atât de mare de erori in contra logicei și de ambiguități limbistice.

Dacă totuși mai relevămu ăncă vre o câteva pasage relative la stilul D-lui Barnuțiu, este numai pentru a protestă din partea noastră in contra unor espresiuni, ce nu ne paru potrivite cu tonul de demnitate și bunăcuviință, ce trebuie să caracterizeze producțiunile științifice.

Despre „perucherii“ ce după opiniunea D-lui Barnuțiu ni-i va aduce Principele străinu pentru a ne „stoarce,“ amu vorbitu mai sus. De același calibru sunt următoarele espresiuni;

„Congresele si conferintiele principiloru aru fi numai congrese si conferintie de talhari, aseminia si conventiunile si traptatele loru asupr'a gentiloru numai conventiuni si traptate de talhari.
(pag. 182).

„In ultra domnii franci si italiani afora de aceea ca aruint roduce absolutismu si in tierile Româniloru, spre carele sunt aplecate tote dinastiele, ei ar umplé posturile cu de ai loru, si pre Românii injuriati si nemultiamiti i aru traptă că pe rebeli. Apoi candu aru vedé Românii pre domnulu francu séu italianu incungiuratu de toti arlechinii, fachinii, si favorittii culesi dein tota Gali'a si Itali'a, si inaintati la grade inalte politice si militari cu delaturarea Româniloru, si candu aru vedé toate prensoriele României unite pline de Români pusi in fera dereptu crimeni politici, etc. (pag. 160).

„Se aiba Românii grigia speciale de marginele teritoriului loru că se se intareasca cu locuitori Români pre malulu Dunarii, care acum *e furata*. (pag. 141).

„Se nu fia condemnati Românii a tiené tote sambetele si serbatoriele jidovesi, si a'si cumpară imbracamentulu, pana si panea de tote di-

lele de la jidovi, nemți și alte *adunature*, &c. (pag. 106).

„*Comuniunea utilitatii si salutea tuturor* (salus omnium), pre care o doresce si o voesce totu Românulu areta si necesitatea comuniunii drepturilor si a detoriilor, ca-ci ar' fi contradipțiune, câ unii se se bucare numai de folosele unite cu proprietățile intense, cu posturile grase.“ (pag. 181).

O altă injosire, ănsă nu in expresiuni, ci din nenorocire de mai adăncu, se`află la pag. 11.

„*Jureprudenti'a Romana* nu desparte sistem'a juridica si politica de catra morale si religione asia cumu facu politicii Franci si Germani mai nuoi; acesti'a credu, că legelatiunea cu atatu va fi mai deplinita cu catu va fi mai departata si mai desbracata de tote ideele si sentimentele natiunii cele religiose, morali si omenesci.“

Aceasta nu este adevăratu, și noi nu ne putem ascunde impresiunea ce ne-a făcutu de a vedè o carte de scoală desceptându in spiritul studenților prin asemenea propuneri neesacte ura in contra culturei a doue națiuni, care ne sunt superioare in toate privin-

tele și de la care avem încă multe de învățat. Noi provocăm pe ori cine să ne citeze unu singuru politicu germanu sau francesu, care să fi crezut, că legislațiunea va fi cu atât mai bună, cu cât va fi mai desbracată de toate ideile religioase, morale și omenesci. Până când ni se va da această dovadă, noi, din câtă cunoștință avem despre autorii *germani* și *francesi*, repetim că acea aserțiune este unu neadevăr neiertat într'o carte de știință.

Ne oprim aci și ne grăbim a termina infine această prea lungă critică.

Penibilă trebuie să fi fostu impresiunea ei asupra lectorilor, însă penibilă a fostu și pentru noi lectura cărții D-lui Barnuțiu și sarcina de a o urmări in toate sinuositățile ei.

Numele acestui barbatu și meritele necontestate ce și le-a dobândit in anii 1848 și 1849 pentru Românii Transilvani sub împrejurările cele mai grele, ne-au impusu datoria a ține samă și de lucrarea sa științifică, și

nu este a noastră vina, dacă singurul tribut ce amu pututu aduce reputațiunii sale, a fostu numai silința și atențiunea incordată, cu care i-am cetitu cartea.

Mai departe nu erà in stare și nu erà in dreptu a merge respectul nostru pentru Barnuțiu. O reputațiune câștigată in luptele din Transilvania de la 1848 și 49 nu puteà să prefacă eroarea in adevăru, fanatismul in umanitate, despotismul in școală liberală. Și dacă Simeon Barnuțiu s'a alunecatu pe această cale falsă, togmai numele lui ne-a provocatu a-lu combate și a-i respinge eroarea, pentru ca nu sub bandiera acestui nume cunoscutu de Români să se introducă contrabanda neadevărului in politica României libere.

O norocire pentru noi este, că erorile fundamentale ale acestei scoli sunt susținute prin cartea magistrului ei intr'unu modu așa de imperfectu, cu argumente slabe, cu demonstrațiuni false și cu o lipsă de spiritu scientificu, precum n'amu fi cređutu cu puțință a o află intr'o carte de sciință. Frasa din prefațiunea scolarilor D-lui Barnuțiu:

„Potemu asigura pe ori cine, ca in scrierile lui Barnutiu generatiunea noastra si cea venitoria voru afla tablele dreptului nationale alu Românilor, dein care voru invetiã a trai cã natiune libera, chlamata de a avé partea sa legitima in vietia poporeloru regenerate“

caracterizeazã — nu scrierile lui Barnuțiu, ci increderea ce meritã scolarii sei.

Nu, nu, aceste nu sunt „tablele dreptului naționalu“ alu Românilor, și vai de națiunea noastră, dacă conducerea ei s'ar inspira vre odată de asemenea principii. In contra lor trebuie să apelăm la adevărul nestrămutabilu și să le spunemu, că regenerarea noastră nu poate incepe decât in spiritul civilizațiunii moderne, ear nu prin reacțiune la dreptul romanu, și cu atât mai puțin prin rătăcirea la idei barbare, ce nici odată nu au fost realizate in acelu dreptu.

Contra atacului religiunii creștine, doveditu din pasagele citate in partea întâi a criticei noastre, vomu aduce aminte scoalei Barnuțiu, că celu d'întăiu progresu adevăratu alu omenirii Europene este datoritu creștinismu-

lui, care a proclamatu ideea egalității și iubirii frățești între toți oamenii fără excepțiune și a resturnatu astfeliu cu dreptu cuventu imperiul romanu, a cărui religiune putea să „dedice temple virtuții, concordiei și legilor națiunali,” dar nu putea să impedece una din petele cele mai negre, care stigmatizează cultura unui poporu, adecă sclavia, sclavie ridicată la Romani in sistemu legalu, admisă și susținută de dênșii in totu timpul, pusă chiar in fruntea jurisprudenței lor, a cărui InSTITUTE despre dreptul persoanelor inceptu cu teribila frasă: *Summa divisio de iure personarum haec est, quod omnes homines aut liberi sunt aut servi* (Inst. I, 3. pr.) adecă: cea mai inaltă împărțire a dreptului persoanelor este aceasta, că toți oamenii sunt sau liberi sau sclavi.

Contra intregii tendințe de a reintroduce dreptul Romanu la noi, de a reinviă prescripțiile celor XII table, de a produce luptele agrului publicu, de a redesceptă politica agresivă a vechei Metropole, opunemu faptul decadenței statului Romanu. Care a fostu re-

sultatul politicei Romane? După ce au invinsu pe rivalii lor, după ce cu o cruşime rară au ruinatu 146 a. Ch. vechea Cartagine, după ce la 133 au derimatu şi Numantia: acum, când Romanii, se aflau afară din ori-ce pericolu estenu, când la aparenţă erau in culmea puterii lor şi când aveau să ne dovedească valoarea lor de civilisaţiune pacinică,—acum ne desfăşură unu tablou de corupţiune şi de decadentă, precum nu s'a mai vădutu şi nu se va mai vedè in Istoria Europei. De la 133 până la 121 sunt revoluţiunile Gracchilor, naduşite cu feru şi cu sânge, la 110 apare Marius, la 88 este resboiul civilu cu Sulla, la 73 teribila rescoală a sclavilor, care nu mai puteau suferi jugul dreptului Romanu, la 63 ruşinoasa revoluţiune a lui Catiliua, şi apoi noue resboaie civile iutre Cesaru şi Pompeius, intre Triumviri şi partida republicană, apoi in fine Monarchia — şi ce Monarchie! Primul succesoru alu lui Augustu, Tiberiu, este o pildă de spaimă, care indignează consciinţa Istoricilor de 18 secole; după elu vine Caligula celu

nebunu, înaintea căruia senatorii Romani ajungu la ultima turpitudine, apoi vine Claudiu cu faimosul regim al Mesalinelor și Agripinelor, apoi Nero, tiranul proverbial al omenirii. Și ceea ce este înspăimântătoru în acestu tablou al Istoriei Romane, nu este aparițiunea acestor figure desnaturate de omu, dar este faptul, că Romanii le-au suferitu, și-au plecatu capul sub jugul lor, au sfărămatu toată cultura lumii vechi pentru a primi de la ele *panem et Circenses*.

Dar ce să descriemu noi cu o pană modernă bănuită de parțialitate acele timpuri Romane? Să lăsămu pe Romani să vorbească, să-și descrie inșii pe republicanii lor din secolul I înainte de Christos: „Romanii de astăzi,” ȳice Sallustu (*Catilina*, capu XII și XIII) „oamenii cei mai lași ce se potu află, credu că a face injustiții este o probă de întrebuințarea puterii. Impudicitatea, desfrnarea, toate vițiurile au năvălitu peste Roma. Barbații se prostitue ca femeile, femeile își afișează în publicu nerușinarea lor; tinerimea după ce și-a resipitu averea familiară,

se aruncă cu ardoare in crime; cu inimele pătate de toate relele, nu există pasiune de care s'ar putè lipsi, și pentru a le satisface, ori-ce mijlocu de a căștigà bani și de a-i cheltuì le este bunu. Intr'unu statu așa de intinsu și așa de coruptu Catilina a pututu cu cea mai mare ușurință să grupeze in jurul seu o mulțime de oameni dedați la toate crimele și la toate vițiile!“

Eacă rezultatele politicei romane! Eacă respunsul, ce-lu dă Istoria la frasa D-lui Barnuțiu că *armele și politica au să regenereze pe Români* (pag. 188). Armele și politica au ruinatu pe Romani — o stranie intoarcere a naturei ar fi, când ar regenerà astăzi pe Români!

Dar abstragându chiar de la această dovadă istorică și admițându, că dreptul publicu și administrațiunea Romanilor erau cele mai perfecte, totuși tendința de a incepe îmbunătățirea poporului nostru prin introducea dreptului Romanu nu este mai puțin falsă și periculoasă. Dacă Romanii cei vechi au

fostu virtuoși și fericiți in statul lor, cauza de sigur nu a fostu jurisprudența lor cea bună, ici din contra ei au fostu cauza jurisprudenței celei bune și aceasta a fostu numai efectul virtuții romane. Faceți ăntăiu pe poporul român inteligentu și activu, dați-i prin scoli bune lumina și independința de caracteru a adevăratului cetățeanu, și apoi forma juridică, după care își va întogmî elu relațiunile sale publice și private, va veni de la sine și va fi acomodată stării sale de cultură. Dar nu începeți cu regulamentare administrativă și cu constituțiune, căci de când e lumea nu s'a regeneratu nici unu poporu prin legi și prin guverne; ci legile și guvernele au fostu numai espresiunea lăaturalnică, rezultatul esternu alu culturei interioare a unui poporu, și a asceptă cultura de la jurisprudență și de la guvernu, vrea să ăică a resturnă ordinea naturală, a introduce spiritul centralisării și patronagiului guvernamentalu, a luă cetățeanului increderea in sine însuși, acelu prețiosu *selfgovernment*, care elu singuru plătesce mai mult decât toate codificațiunile publice și pri-

vate și care este unica bază solidă a adevăratei democrații.

Contra ultimei consecințe a scoalei Barnuțiu de a opri comerțul străinilor și de a gonii mai ales pe evrei afară din țară ca periculoși existenței române, opunem ideile fundamentale de umanitate și de liberalism, pe care sub nici un cuvânt, pentru nici un timp și cu nici un pretestu nu este permis a le infrânge.

Mulțimea străinilor și în special a Evreilor în țara noastră este un simptom al unui mare rău, nimeni nu o neagă. Dar ce mijlocu nechibsuitu de a ataca simptomul și de a lăsa răul, sau cel puțin de a ataca mai întâi simptomul cu speranța de a îndrepta mai pe urmă răul!

Răul nostru este lipsa de activitate și lipsa de știință în poporul român. Odată aceste defecte date, totu comerțul și toată știința trebuie să devină străine, și străinii au fostu prin urmare în mijlocul răului reprezentanții părții celei bune, de care nu se poate lipsi

unu statu fără a perî. Evreii au susținutu la noi activitatea comercială, școalele din Franța și Germania ne au datu ideile de cultură. Noi numai atunci ne putemu lipsi de aceste auxiliare străine, când vomu fi înșii in stare a le suplini din propriul nostru fondu naționalu. Dar această suplinire se dovedesce prin faptu pozitivu, adecă prin inșii activitatea noastră comercială și prin inșii inteligența noastră, dar nu prin negațiunea existenței străinilor. Pe evrei ii vomu inlătură când vomu fi cel puțin tot așa de activi ca și dênșii, ideile germane și franceze le vomu inlocui, când ale noastre voru fi tot așa de mature și solide. Până când ănsă aceasta nu este, a incede persecuțiunea contra străinilor, vrea să ȋică a desfrênă barbaria in contra libertății, a susține obscurantismul in contra inteligenței.

Singura noastră cale de salute este in lățirea cunoscințelor, și ori ce timpu, care afară din această sferă ni se consumă cu intoleranță și cu esclusivismu așa numitu nationalu, este unu timpu perdutu spre ruinarea Statului nostru.

„Naționalitatea“, dacă acestu cuvântu vrea să aibă unu merit și o valoare, nu poate fi unu pretecestu, sub care să se ascundă egoismul și barbaria, și ținta noastră în viitoru nu este de a ne păstră numai limba și sângele și teritoriul brutu, fără altă aspirațiune mai nobilă. Pe această treaptă stau și Indianii selbatici din America, dar de aceea Indianii din America constitue o hordă și nu o națiune. Limba și sângele și teritoriul sunt elemente prețioase ca mijlocu spre unu scopu mai înaltu, și acestu scopu nu poate fi altul decât progresul civilizațiunii omenesci prin toleranță și știință, prin bună stare materială și morală potrivită totdeauna cu meritul culturei unui popor. Dar a susține mijloacele prin unu sistem care nimicesce scopul, este cea mai absurdă din toate rătăcirile politice, ce se potu inchipui.

Ceea ce nimeni s'aru fi creșutu cu puțință în secolul al XIX-lea, la noi s'a întâmplat. S'au găsit Profesori din învățământul public și bărbați din așa numita partidă liberală, care să se facă agenții motori ai per-

secesiunii, s'au găsit preoți creștini, care să se fălească în adunări publice cu ura ce o poartă în contra deaproapilor lor de altă credință. Și unii și alții au uitat rațiunea existenței lor, au uitat că știința și libertatea sunt focarul toleranței umanitare, au uitat că religiunea creștină este iubirea necondiționată a tuturor oamenilor fără excepție.

În ori-ce masă de popor, și cu atât mai mult în masa unui popor încă necult, există pe lângă însușirile cele bune și un instinct ascuns, teluric, brutal, pe care toți oamenii de bine și toate dispozițiile salutare caută a-lu ține în jos, a nu-i permite cșirea la lumina zilei, de care nu este vrednic. În acestu instinctu se concentrează relele naturei omenești: lenea, in justiția, invidia contra celui mai bun și crușimea sângeroasă. Să nu ne atingem, să nu deslegăm acestu elementu diabolic! Secule nu sunt de ajuns, pentru a-lu înfrăna înapoi și a readuce poporul pe calea adevărului și a binelui, și adese sunt ruine nereparabile singura remașă, ce atestă existența lui de odinioară,

Apelul la acestu instinctu inamicu naturei omenesci — eacă rezultatul fatalu, la care ne-ar duce scoala lui Barnuțiu.

Din norocire noi nu suntemu încă așa de departe; sunt numai încercări, încercări deabia teoretice, care tindu a ne alunecă spre acea prăpastie a peirei.

Ânsă de aceea ne a fostu o datorie de a desvêli sistemul in toată goliciunea lui și de a-lu combate, pentru ca oamenii de bunu simțu, adevărații iubitori ai națiunii române, să scie, unde voru să ne ducă tendințele scoalei Barnuțiu.

Ceea ce ne susține curagiul in mijlocul acestei confusiuni a timpului este increderea neclintită că, dacă s'a întemplatv vre odată ca civilisațiunea să invingă barbaria, nu s'a întemplatv nici odată ca barbaria să invingă in modu durabilu civilisațiunea, și in lupta acestor douë elemente nu incape indoială, alu cui va fi viitorul!
